

การประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

งานการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ การคำนวณหา จำนวนภาษี
ที่ผู้มีเงินได้ หรือนัยหนึ่ง ผู้เสียภาษี จะต้องเสียให้แก่รัฐภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายประมวล
รัษฎากร ซึ่งกำหนดให้ ผู้มีเงินได้ที่เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคล กองมรดก และนิติบุคคล
ที่เข้าเกณฑ์ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องเสียภาษีเงินได้จากเงินได้ที่รับจาก
ในหรือนอกราชอาณาจักร เนื่องจาก หน้าที่งาน กิจการงาน กิจการนายจ้างหรือทรัพย์สิน
ที่อยู่ในราชอาณาจักร หรือจากหน้าที่งาน กิจการงาน หรือทรัพย์สินนอกราชอาณาจักร แต่
นำเข้ามาในราชอาณาจักร ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

เนื่องจากปริมาณงานการประเมินภาษีมีจำนวนมาก และยังมีความจำเป็นต้อง
ดำเนินการจัดเก็บภาษีในระยะเวลาจำกัด จึงได้นำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์เข้าช่วยงานการ
ประเมินภาษีฯ ซึ่งต้องอาศัยการเตรียมงานในขั้นตอนต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายแล้วในบทที่ 2

ดังนั้น งานการประเมินภาษีเงินได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะกล่าวต่อไปนี้จะมุ่งกล่าว
ถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ

- เงื่อนไขสำหรับการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- การดำเนินการประเมินภาษีเงินได้ด้วยเครื่องฯ

เงื่อนไขสำหรับการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

กฎหมายประมวลรัษฎากรได้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ สำหรับการคำนวณภาษีเงินได้
โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ

- ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- ประเภทของเงินได้ที่ต้องเสียภาษี
- การคำนวณหาเงินได้สุทธิ

ง. การคำนวณภาษี

ก. ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้แก่ผู้มีเงินได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้มีเงินได้ทุกคนที่มีเงินได้ตามเงื่อนไขของกฎหมาย รวมทั้งผู้ที่ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี
2. กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง หรือแบ่งยังไม่หมด
3. ห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือคณะบุคคลที่ไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล
4. บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่มีผู้ถือหุ้นส่วนเป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง (หรือตามกฎหมายให้รวมเป็นหุ้นของคนคนเดียว) ถือหุ้น หรือเป็นหุ้นส่วนเกินหวาร้อยละ 50 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด

อนึ่ง "ถิ่นที่อยู่" ของผู้มีเงินได้ ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการต้องเสียภาษีของบุคคลนั้น ๆ ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวต่อไปภายหลัง

ข. ประเภทของเงินได้ที่ต้องเสียภาษี

เงินได้ที่ต้องเสียภาษี หรือ เงินได้พึงประเมินนั้น หมายถึง เงินได้อันเข้าลักษณะพึงเสียภาษีเงินได้ตามที่กำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยภาษีเงินได้แห่งประมวลรัษฎากร และหมายความรวมถึงทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ใครรับ ซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน และเป็นเงินได้ที่ไม่เข้าลักษณะข้อยกเว้นภาษี ซึ่งการยกเว้นภาษีแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

- ยกเว้นเงินได้พึงประเมินบางประเภทตามประมวลรัษฎากร
- ยกเว้นแก่บุคคลบางพวกตามพระราชกฤษฎีกา
- ยกเว้นตามประกาศและคำสั่งของคณะปฏิวัติ

1. แหล่งเงินได้พึงประเมิน :

หากจะพิจารณาถึงแหล่งที่ได้รับเงินได้พึงประเมิน ก็จะแยกออกได้เป็น 2 กรณี คือ

ก) กรณีแหล่งเงินได้เกิดในประเทศไทย ผู้มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากรในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วที่เกิดจากแหล่งเงินได้ในประเทศไทย ไม่ว่าจะผู้มีเงินได้นั้นจะเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ตามที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ เมื่อเงินได้พึงประเมินนั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก

- 1) หน้าที่งานที่ทำในประเทศไทย หรือ
- 2) กิจการที่ทำในประเทศไทย หรือ
- 3) กิจการของนายจ้างในประเทศไทย หรือ
- 4) ทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทย

ทั้งนี้ไม่ว่าเงินได้พึงประเมินนั้นจะจ่ายใน หรือนอกประเทศไทยก็ตาม

ข้อสังเกต : กรณีแหล่งเงินได้เกิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะบุคคลผู้ได้รับเงินได้จะมีเชื้อชาติ สัญชาติใด หรือแม้ว่าไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ก็มีหน้าที่ต้องเสียภาษีในประเทศไทยทั้งสิ้น

ข) กรณีแหล่งเงินได้เกิดนอกประเทศไทย ผู้มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร ในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วอันเกิดจากแหล่งนอกประเทศไทย มีหน้าที่จะต้องเสียภาษีเงินได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. มีเงินได้พึงประเมินเนื่องจาก

- 1) หน้าที่งานที่ทำในต่างประเทศ หรือ
- 2) กิจการที่ทำในต่างประเทศ หรือ
- 3) ทรัพย์สินที่อยู่ในต่างประเทศ

ข. นำเงินได้นั้นเข้ามาในประเทศไทย และ

ค. เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย คือ รวมระยะเวลาที่บุคคลนั้นอยู่ในประเทศไทย ชั่วระยะเวลาหนึ่งหรือหลายระยะเวลา รวมกันทั้งหมดถึง 180 วัน ในปีภาษีใด ๆ ซึ่งคำว่า "ภาษี" หมายถึง ปีปฏิทิน คือ เริ่มตั้งแต่วันที่

1 มกราคม จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม

2. ประเภทของเงินได้พึงประเมิน :

ประมวลรัษฎากรกำหนดแยกเงินได้พึงประเมิน เป็นประเภทต่าง ๆ ไว้ในมาตรา 40 ซึ่งแยกออกเป็น 8 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่ 1 (ม.40 (1)) เงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน ไม่ว่าจะ เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง โบนัส เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ เงินค่าเช่าบ้าน เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่นายจ้างให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เงินที่นายจ้างออกให้ เป็นค่าภาษีเงินได้หรือภาษีอากรอื่น เงินที่นายจ้างจ่ายชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งลูกจ้างมีหน้าที่ต้องชำระและเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ บรรดาที่ได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน

ประเภทที่ 2 (ม.40 (2)) เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำหรือจากการรับทำงานให้ ไม่ว่าจะ เป็นค่าธรรมเนียม ค่านายหน้า ค่าส่วนลด เงินอุดหนุนในงานที่ทำ เบี้ยประชุม บำเหน็จ โบนัส เงินค่าเช่าบ้าน เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่ผู้จ่ายเงินได้ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เงินที่ผู้จ่ายเงินได้ออกให้ เป็นค่าภาษีเงินได้หรือค่าภาษีอากรอื่น เงินที่ผู้จ่ายเงินได้ชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งผู้มีเงินได้มีหน้าที่ต้องชำระ และเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ บรรดาที่ได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานหรืองานที่รับทำให้นั้น ไม่ว่าจะ หน้าที่หรือตำแหน่งงาน หรืองานที่รับทำให้นั้นจะเป็นการประจำหรือชั่วคราว

ประเภทที่ 3 (ม.40 (3)) เงินได้ประเภทค่าสิทธิ หรือเงินรายปี ได้แก่ ค่าแห่งกุศลวัด ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปีหรือเงินได้อันมีลักษณะเป็นเงินรายปี อันได้มาจากพันธกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล

ประเภทที่ 4 (ม.40 (4)) เงินได้จากการลงทุน ได้แก่ เงินได้ที่ เป็น

ก) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก หุ้นกู้ ตัวเงิน เงินกู้ยืม ไม่ว่าจะ มีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม หรือผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ซึ่งบริษัท เงินทุนเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรก ในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน

ข) เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากบริษัท

หรือหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือกองทุนรวม

ค) เงินโบนัสที่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนในบริษัท หรือหุ้นส่วน

นิติบุคคล

ง) เงินลดทุนของบริษัทหรือหุ้นส่วนนิติบุคคล เฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไรและเงินที่กั้กันไว้รวมกัน

จ) เงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กั้กันไว้รวมกัน

ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่บริษัทหรือหุ้นส่วนนิติบุคคลควมเข้ากันหรือรับช่วงกัน หรือเลิกกัน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าเงินทุน

ช) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้นหรือโอนการเป็นหุ้นส่วน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

ประเภทที่ 5 (ม.40 (5)) เงินได้จากการให้เช่าทรัพย์สิน และการผิดสัญญาเช่าซื้อหรือซื้อขายผ่อนชำระ เงินได้ประเภทนี้ได้แก่เงิน หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้เนื่องจาก

ก) การให้เช่าทรัพย์สิน

ข) การผิดสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน

ค) การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น โดยไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว

ประเภทที่ 6 (ม.40 (6)) เงินได้ประเภทวิชาชีพอิสระ เงินได้จากวิชาชีพอิสระ คือ วิชากฎหมาย การประกอบโรคศิลป์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลปกรรม หรือวิชาชีพอิสระอื่น ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดชนิดไว้

ประเภทที่ 7 ม.40 (7) เงินได้ประเภทการรับเหมา เงินได้จากการรับเหมาที่ผู้รับเหมาต้องลงทุนด้วยการจัดหาสัมภาระในส่วนสำคัญนอกจากเครื่องมือ

ประเภทที่ 8 (ม.40 (8)) เงินได้ประเภทอื่น ๆ ได้แก่เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง หรือการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 7 แล้ว

นอกจากเงินได้พึงประเมินตามประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 8 ดังได้กล่าวแล้ว ประมวลรัษฎากรยังได้กำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษสำหรับรายการส่งสินค้าไปต่างประเทศ ซึ่งมิใช่เพื่อขาย (ซึ่งตามปกติมิใช่เงินได้) ให้ถือว่าเป็นการขายสินค้า เมื่อถือว่าเป็นการขายสินค้าแล้ว ย่อมเข้าลักษณะเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(8) คือ ในกรณีที่ผู้ใดก็ตามส่งสินค้าออกไปต่างประเทศให้แก่ หรือตามคำสั่งของสำนักงานใหญ่ สาขา ตัวการ ตัวแทน นายจ้าง หรือลูกจ้าง ให้ถือว่าเป็นการที่ใคร่ส่งสินค้าไปนั้น เป็นการขายในประเทศไทยด้วย และให้ถือราคาสินค้าตามราคาคงตลาดในวันที่ส่งไปเป็นเงินได้พึงประเมินในปีที่ส่งไปนั้น เว้นแต่การส่งสินค้าในกรณีต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการขายสินค้าในประเทศไทย คือ

- ก) เป็นของที่ส่งไปเป็นตัวอย่างหรือเพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ
- ข) เป็นของผ่านแดน
- ค) เป็นของนำเข้ามาในราชอาณาจักร แล้วส่งกลับออกไปให้ผู้ส่งเข้ามาภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่สินค้านั้นเข้ามาในราชอาณาจักร
- ง) เป็นของที่ส่งออกนอกราชอาณาจักร แล้วส่งกลับคืนเข้ามาให้ผู้ส่งในราชอาณาจักรภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ส่งสินค้าออกนอกราชอาณาจักร

ค. การคำนวณหาเงินได้สุทธิ

เงินได้สุทธิ คือ เงินได้พึงประเมินที่ต้องเสียภาษี หักด้วยค่าใช้จ่ายตามประเภทของเงินได้ และค่าลดหย่อนตามที่กฎหมายกำหนด และเงินได้สุทธินี้จะถูกนำมาคำนวณภาษีในอัตราที่ได้กำหนดไว้

ค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน มีรายละเอียดที่ต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายตามประเภทเงินได้พึงประเมิน ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ มี

ดังต่อไปนี้

- ก) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1)(2) หักค่าใช้จ่ายได้ตาม

กรณีต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ผู้มีเงินได้ หักค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ 20 แต่ไม่เกิน 20,000 บาท
- 2) มีคู่สมรส และคู่สมรสมีเงินได้ ต่างฝ่ายต่างหักค่าใช้จ่ายได้ ร้อยละ 20 แต่ไม่เกินฝ่ายละ 20,000 บาท

- 3) ผู้มีเงินได้ ได้รับค่าจ้างจากนายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียว เพราะเหตุออกจากงาน โดยคำนวณจ่ายจากระยะเวลาที่ทำงานตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด ไม่ว่าจะจ่ายจากเงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือกองทุนบำเหน็จบำนาญ หักค่าใช้จ่ายได้ดังนี้
- (ก) หักได้ตามจำนวนปีที่ทำงานปีละ 2,000 บาท
- (ข) ส่วนที่เหลือ หักได้ร้อยละ 50 ของส่วนนี้

หมายเหตุ : ในกรณีข้อ 3)

- จำนวนปีที่กล่าวถึงจะต้องเป็นตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ถ้าจำนวนปีน้อยกว่านั้น หักค่าใช้จ่ายตามมาตรา 42 ทวิ วรรคสาม (วิธีการที่กล่าวข้างต้น) ไม่ได้
- การคำนวณจำนวนปีที่ทำงาน กรณีที่ไม่ใช่ราชการจ่ายให้ตามข้อ 3) ถ้าเศษของปีมีจำนวนถึง 183 วัน ให้ถือเป็น 1 ปี ถ้าไม่ถึง 183 วัน ให้ปัดทิ้ง แต่ถ้าผู้มีเงินได้เป็นข้าราชการหรือได้รับบำเหน็จ หรือเงินอื่นลักษณะเดียวกันที่ทางราชการจ่าย ให้ถือจำนวนปีที่ใช้เป็นเกณฑ์คำนวณเงินบำเหน็จหรือเงินอื่นลักษณะเดียวกัน ตามกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับทางราชการ
- รายละเอียดการคำนวณเงินได้พึงประเมิน และตัวอย่างจะกล่าวถึงในภาคผนวก

ข) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (3)(4) กฎหมายไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นเงินได้ที่เป็นค่าแห่งสิทธิ์ ที่หักค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ 20 แต่ไม่เกิน 20,000 บาท

ค) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (5) หักค่าใช้จ่ายได้ดังนี้ คือ

1) การให้เช่าทรัพย์สิน

- (ก) บ้าน โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือแพ หักได้ร้อยละ 30
- (ข) ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรกรรม หักได้ร้อยละ 20
- (ค) ที่ดินที่มีได้ใช้ในการเกษตรกรรม หักได้ร้อยละ 15
- (ง) ยานพาหนะ หักได้ร้อยละ 30

(จ) ทรัพย์สินอื่น ๆ หักไถ่ร้อยละ 10

ที่กล่าวแล้วข้างต้น เป็นกรณีที่เจ้าของเป็นผู้ให้เช่า หากเป็นกรณีเช่าช่วง จะหักค่าเช่าจ่ายได้เฉพาะค่าเช่าที่ไถ่เสียให้แก่ผู้เช่าเดิมเท่านั้น

และหากว่า ผู้มีเงินได้ มีหลักฐานแสดงและพิสูจน์ต่อเจ้าพนักงานประเมินว่า มีค่าเช่าจ่ายมากกว่าค่าเช่าที่ยอมให้หักเป็นการเหมา นั่นก็จะยอมให้หักค่าเช่าจ่ายตามความจำเป็นและสมควรได้ และเมื่อนำหลักฐานมาพิสูจน์แล้วปรากฏว่า หักค่าเช่าจ่ายได้น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องถือว่า มีค่าเช่าจ่ายเพียงเท่ากับที่มีหลักฐานเท่านั้น

2) การผิดสัญญาเช่าซื้อ หักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมาได้อย่างเดียว ร้อยละ 20

3) การผิดสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ซึ่งผู้มีเงินได้ ได้รับความเสียหายโดยไม่ต้องคืนเงิน หรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว หักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมาได้อย่างเดียว ร้อยละ 20

ง) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (6) เฉพาะการประกอบโรคศิลป์ กฎหมายยอมให้หักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมาไถ่ร้อยละ 60 นอกจากนั้น หักได้เพียงร้อยละ 30 หรือนำหลักฐานค่าเช่าจ่ายแสดงต่อเจ้าพนักงานประเมิน เพื่อขอหักค่าเช่าจ่ายตามความจำเป็นและสมควรได้

จ) เงินได้ตามมาตรา 40 (7) ยอมให้หักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมา ร้อยละ 70 หรือ หักค่าเช่าจ่ายตามความจำเป็นและสมควร

ฉ) เงินได้ตามมาตรา 40 (8) กฎหมายยอมให้หักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมาได้ตามอัตราที่กำหนดไว้ในแต่ละประเภทของกิจการ ซึ่งรายละเอียดการหักค่าเช่าจ่ายเป็นการเหมานี้จะแสดงไว้ในภาคผนวก หรือหากแสดงหลักฐานค่าเช่าจ่ายจะขอให้หักค่าเช่าจ่ายตามความจำเป็นและสมควรก็ได้

2. ค่าลดหย่อนที่กฎหมายยอมให้หักออกจากเงินได้พึงประเมินได้ มีดังนี้คือ

ก) การหักค่าลดหย่อนส่วนบุคคล มีกรณีต่าง ๆ ที่ควรคำนึงถึง ดังนี้คือ

1) กรณีบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือผู้มีคู่สมรส และคู่สมรสไม่มีเงินได้

การหักคาลดหย่อนจะเป็นดังนี้

- (ก) ผู้มีเงินได้ 5,000 บาท
- (ข) คู่สมรส (ที่ไม่มีเงินได้) 5,000 บาท
- (ค) บุตรของผู้มีเงินได้ คนละ 2,000 บาท ซึ่งบุตรที่จะยอมให้หักคาลดหย่อนได้ จะต้องมีลักษณะ
 - เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย หรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้
 - เป็นผู้เยาว์ หรือศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรืออายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งยังศึกษาอยู่ในชั้นอุดมศึกษา
 - อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้
 - เป็นผู้ไม่มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว ตั้งแต่ 2,000 บาทขึ้นไป

2) กรณีผู้มีเงินได้ และคู่สมรสต่างฝ่ายต่างมีเงินได้

(ก) ถ้าความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี และ

- สามีภริยาขึ้นแสดงรายการเงินได้รวมกัน กฎหมายให้หักลดหย่อนรวมกัน 10,000 บาท และบุตรคนละ 2,000 บาท
- ถ้าภริยามีเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ด้วย ซึ่งมีสิทธิที่จะเลือกวิธีขึ้นแสดงรายการเงินได้แยกกับสามี กฎหมายยอมให้หักคาลดหย่อนส่วนตัวฝ่ายละ 5,000 บาท และบุตรฝ่ายละ 1,000 บาท (บุตรที่อยู่ในอุปการะทั้ง 2 ฝ่าย)

(ข) ถ้าความเป็นสามีภริยามิได้มีอยู่ตลอดปีภาษี (เช่น กรณีเป็นปีที่เริ่มสมรส ปีที่หย่าขาด ปีที่คู่สมรสถึงแก่กรรม) ต่างฝ่ายต่างแสดงรายการเงินได้แยกจากกัน โดยกฎหมายให้หักคาลดหย่อนส่วนตัวฝ่ายละ 5,000 บาท และบุตรฝ่ายละ 2,000 บาท

3) กรณีผู้มีเงินได้มิได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย จะหักลดหย่อนส่วนตัวได้ 5,000 บาท แต่สำหรับคู่สมรสและบุตรนั้น กฎหมายยอมให้หักได้เฉพาะผู้ที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น

4) กรณีผู้มีเงินได้ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี การหักลดหย่อนในกรณีนี้ให้ถือเสมือนว่า ผู้มีเงินได้ยังมีชีวิตอยู่ตลอดปีภาษีนั้น และหักลดหย่อนได้ตามเงื่อนไขที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แล้วแต่กรณีที่คู่สมรสจะมีเงินได้ในปีภาษีนั้นด้วยหรือไม่

5) กรณีผู้มีเงินได้เป็นกองมรดก หักลดหย่อนในนามกองมรดกได้ 6,000 บาท

6) กรณีผู้มีเงินได้เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือคณะบุคคลที่มีนิติบุคคล กฎหมายยอมให้หักลดหย่อนสำหรับผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในประเทศไทยได้คนละ 5,000 บาท ตามจำนวนคนผู้เป็นหุ้นส่วน หรือบุคคลในคณะบุคคล แต่ต้องไม่เกิน 20,000 บาท

7) กรณีผู้มีเงินได้เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่เข้าลักษณะต้องเสียภาษีอย่างบุคคลธรรมดา กฎหมายกำหนดให้หักลดหย่อนได้เพียง 5,000 บาท เท่านั้น

หมายเหตุ : นิติบุคคลที่เข้าลักษณะต้องเสียภาษีอย่างบุคคลธรรมดานั้น

(ก) ตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดว่า นิติบุคคลดังกล่าว มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งถือหุ้น หรือเป็นหุ้นส่วนเกินกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด

(ข) ตามมาตรา 75 วรรคสอง กำหนดให้ถือว่า จำนวนหุ้นที่ถือ หรือจำนวนแห่งการเป็นหุ้นส่วน ในกรณีที่สามีกับภริยา บิดากับบุตรผู้เยาว์ บิดามารดากับบุตรผู้เยาว์ มารดากับบุตรผู้เยาว์ ถ้าหากเป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนรวมอยู่ในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนเดียวกัน เป็นของบุคคลคนเดียว ก็เป็นของสามีในกรณีที่หนึ่ง ของบิดาในกรณีที่สองและสาม และเป็นของมารดาในกรณีที่สี่

(ค) ตามมาตรา 76 กำหนดให้ยกเว้นไม่ให้ใช้บทบัญญัติตามมาตรา 75 บังคับแก่กรณี ดังนี้

- (1) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่รัฐบาลไทยถือหุ้น หรือเป็นหุ้นส่วนเกินกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด
- (2) บริษัทจำกัดที่มีบริษัทจำกัดอื่น ซึ่งไม่เข้าลักษณะตามความในมาตรา 75 ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด

ข) การหักลดหย่อนเบี้ยประกันชีวิต กฎหมายยอมให้หักเบี้ยประกันชีวิตได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

- (1) ผู้มีเงินได้ เป็นผู้ประกันชีวิต หักลดหย่อนได้เท่ากับจำนวนเบี้ยประกันภัยที่จ่ายจริงในปีภาษีนั้น แต่ต้องไม่เกิน 4,000 บาท ทั้งนี้จะหักลดหย่อนได้เฉพาะกรณีที่เป็นกรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีกำหนดเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และได้เอาประกันไว้กับผู้รับประกันภัยที่ประกอบกิจการประกันชีวิตในราชอาณาจักร
- (2) ถ้าหากว่าผู้มีเงินได้มีคู่สมรส ซึ่งความเป็นสามีภริยามีอยู่ตลอดปีภาษีและคู่สมรสนั้นได้มีการประกันชีวิต กฎหมายยอมให้หักลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันภัยที่จ่ายนั้นได้ตามเงื่อนไขเช่นเดียวกับที่กล่าวในข้อ (1)

ค) การหักลดหย่อนเงินปันผล และหรือเงินส่วนแบ่งของกำไร กฎหมายยอมให้หักลดหย่อนได้เท่ากับจำนวนเงินที่ได้รับ แต่จะต้องไม่เกินกว่า "จำนวนที่คำนวณได้" จากกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) ถ้าได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย และมีบริษัทจดทะเบียน จำนวนลดหย่อนจะเป็นดังนี้
 - ช่วงแรก จำนวนลดหย่อนจะเท่ากับ 5,000 บาท
 - ช่วงที่ 2 จำนวนลดหย่อนจะเท่ากับร้อยละ 15 ของเงินส่วนที่เหลือจากหักช่วงแรกไปแล้ว และถ้าหากว่าเงินส่วนที่เหลือจำนวนนี้ มีมากกว่า 200,000 บาท ก็คำนวณลด

หย่อนในช่วงที่ 2 นี้ได้เท่ากับร้อยละ 15 ของ 200,000 บาท
เท่านั้น

ดังนั้น ถ้าสมมติให้

A แทนค่าเงินได้ส่วนที่เหลือจากหักค่าลดหย่อนช่วง
แรกแล้ว ดังนั้น "จำนวนที่คำนวณได้" ในกรณีนี้ จะอยู่ในลักษณะ
ดังนี้

$$\text{จำนวนที่คำนวณได้} = 5,000 + (15\% \text{ ของ } A)$$

ซึ่งค่าของ A จะมากกว่า 200,000 บาทไม่ได้

- (2) ได้รับจากบริษัทจดทะเบียน หรือกองทุนรวม ค่าลดหย่อนจะค่าน
นวน ดังนี้

ช่วงแรก หักค่าลดหย่อนได้ 10,000 บาท

ช่วงที่ 2 ค่าลดหย่อนเท่ากับร้อยละ 30 ของเงินได้ส่วน
ที่เหลือจากการหักลดหย่อนในช่วงแรก แต่วงเงินดังกล่าวจะ
เกินกว่า 400,000 บาท ไม่ได้

ในกรณีเกี่ยวกับหัวข้อที่แล้ว

$$\text{จำนวนที่คำนวณได้} = 10,000 + (30\% \text{ ของ } A)$$

ซึ่งค่าของ A จะมีมากกว่า 400,000 บาทไม่ได้

- (3) กรณีที่ได้รับเงินได้จากบริษัทที่กล่าวแล้วข้างต้นทั้งสองประเภท
การหักลดหย่อนในช่วงแรก จะเลือกหักจากส่วนที่ได้รับจาก
บริษัทประเภทใดก็ได้ แต่

(ก) รวมกันแล้วจะมากกว่า 10,000 บาทไม่ได้

(ข) จะหักเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้สำหรับบริษัทแต่ละประ
เภทไม่ได้ หมายความว่า ถ้าได้รับเงินได้จากบริษัทหรือ
ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป การหักลดหย่อนในช่วงแรก จะ
หักได้เท่ากับจำนวนที่ได้รับแต่จะเกินกว่า 5,000 บาทไม่ได้

ส่วนในช่วงที่ 2 นั้น ก็คำนวณตามวิธีที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งจะใช้วิธีใดนั้น แล้วแต่ประเภทของบริษัทที่จ่ายเงินได้จำนวนนั้น

(ค) การหักลดหย่อนสำหรับเงินบริจาค

การหักลดหย่อนในกรณีนี้ จะหักได้เท่ากับจำนวนที่บริจาค แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้ที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่าย และค่าลดหย่อนในกรณีอื่น ๆ แล้ว

เงินบริจาคการกุศลที่ยอมให้นำมาหักลดหย่อนได้นั้น จะต้องเป็นการบริจาคให้แก่

- (1) สถานพยาบาล และสถานศึกษาของทางราชการ
- (2) เงินที่บริจาคเป็นสาธารณประโยชน์ แก่องค์การ หรือสถานสาธารณกุศล หรือแกสถานพยาบาล และสถานศึกษาอื่นนอกจากที่กล่าวใน (1) ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

ง. การคำนวณภาษี

การคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กระทำได้ 2 วิธี ซึ่งกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้ คือ

1. คำนวณภาษีตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยคิดคำนวณจากเงินได้สุทธิ ซึ่งอัตราภาษีดังกล่าวได้กำหนดไว้ตามชั้นของเงินได้สุทธิ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

	1	2	3	4	5
	เงินได้สุทธิระหว่าง (บาท)	ส่วนแตกต่าง ของเงินได้ สูงสุดในแต่ละ ชั้น	อัตราภาษี ร้อยละ	จำนวนภาษี (บาท)	รวมเงิน ภาษี (บาท)
ไม่เกิน	10,000	10,000	7	700	700
เกินกว่า 10,000 ถึง	50,000	40,000	10	4,000	4,700
" 50,000 "	100,000	50,000	15	7,500	12,200
" 100,00 "	150,000	50,000	20	10,000	22,200
" 150,000 "	200,000	50,000	25	12,500	34,700
" 200,000 "	250,000	50,000	30	15,000	49,700
" 250,000 "	300,000	50,000	35	17,500	67,200
" 300,000 "	350,000	50,000	40	20,000	87,200
" 350,000 "	400,000	50,000	45	22,500	109,700
" 400,000 "	700,000	300,000	50	150,000	259,700
" 700,000 "	1,000,000	300,000	55	165,000	424,700
" 1,000,000 ขึ้นไป		-	60	-	

2. ในกรณีที่มีเงินได้พึงประเมินตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไปนั้น จำนวนภาษีจะ
ต้องเสียของผู้มีเงินได้ที่คำนวณตามอัตราภาษี จะต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของยอดเงิน
ได้พึงประเมิน

3. ถ้าภาษีเงินได้ที่เจ้าพนักงานประเมินได้ประเมินแล้ว มีจำนวนต่ำกว่า 5
บาท ไม่ต้องเรียกเก็บภาษีจำนวนนั้น

ตัวอย่างการคำนวณภาษีเงินได้

นาย ก. เป็นผู้จัดการบริษัทแห่งหนึ่ง ได้รับเงินเดือน ๆ ละ 25,000 บาท และได้รับเบี้ยประชุมกรรมการในปีภาษีรวมทั้งสิ้น 5,000 บาท นอกจากนั้น นาย ก. ยังได้รับเงินปันผลจากบริษัทที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยแห่งหนึ่งเป็นจำนวนเงิน 7,000 บาท

นาย ก. มีภรรยาซึ่งไม่มีเงินได้ และบุตรผู้เยาว์อีก 3 คน การคำนวณภาษีของ นาย ก. เป็นดังนี้ คือ

(ก) เงินได้พึงประเมินทั้งสิ้นของนาย ก. มีดังนี้คือ	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
(1) เงินเดือนทั้งปี (25,000 x 12)	300,000.-	
(2) ค่าเบี้ยประชุม	5,000.-	
(3) เงินปันผล	<u>7,000.-</u>	312,000.-
(ข) ค่าใช้จ่ายที่กฎหมายยอมให้หัก		
(4) ค่าใช้จ่ายของเงินได้(1)(2)(มาตรา		
$40(1), (2) = \frac{20}{100} (300,000 + 5,000)$		
$= 61,000$ (ซึ่งเกินกว่า		
20,000.-บาท)		
ดังนั้น ค่าใช้จ่ายที่ยอมให้หัก		<u>20,000.-</u>
(ค) เงินได้พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่าย		292,000.-
(ง) การหักค่าลดหย่อน		
(5) ค่าลดหย่อนส่วนตัว	5,000.-	
ค่าลดหย่อนภรรยา	5,000.-	
ค่าลดหย่อนบุตร 3 คน	<u>6,000.-</u>	16,000.-
(6) ค่าลดหย่อนเงินปันผล		
จำนวนเงินปันผล	7,000.-	
หัก ค่าลดหย่อนช่วงแรก	<u>5,000.-</u>	5,000.-
	<u>2,000.-</u>	

- ค่าลดหย่อนช่วงที่ 2 = $\frac{15}{100} \times 2,000$ 300.- 5,300.- 21,300.-
- (จ) เงินได้สุทธิ 270,700.-
- (ฉ) การคำนวณภาษีตามอัตราภาษี
- (7) จากตารางในหน้า 80 ภาษีที่คำนวณ
ได้ ภาษีของเงินได้สุทธิจำนวนไม่เกิน
250,000.- 49,700.-
- ภาษีของเงินได้สุทธิตัวส่วนที่เกิน 250,000.-
- = $\frac{35}{100} (270,000 - 250,000)$ 7,245.- 56,945.-
- (ข) การคำนวณภาษีตามอัตราร้อยละ 0.5
ตามข้อ 2. ในหน้า = $312,000 \times .005$ 1,560.-
- (ค) ภาษีที่นาย ก. ต้องชำระให้กรมสรรพากรคือ 56,945.-

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การดำเนินงานการประเมินภาษีเงินได้ฯ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ได้อธิบายมาแล้วจากข้อ 1. นั้น เป็นเงื่อนไขที่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ในการปฏิบัติงานจริงมีรายละเอียดปลีกย่อยที่จะต้องคำนึงถึงอีกมาก ดังนี้ ในแบบฟอร์มเพื่อเก็บข้อมูลเรื่องราวเพื่อการคำนวณภาษี นอกจากจะมีข้อมูลที่จะทำให้สามารถคำนวณหาจำนวนภาษีได้โดยตรง ยังต้องมีข้อมูลอื่น ๆ ที่จะมีผลต่อการคำนวณหาจำนวนภาษีในทางอ้อมอีกด้วย และเมื่อได้นำระบบคอมพิวเตอร์เข้าช่วยในการประเมินภาษีแล้ว ทำให้ต้องการข้อมูลที่จะเอื้ออำนวยให้สามารถทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้อีกด้วย

ขั้นตอนการดำเนินงานการประเมินภาษีด้วยเครื่องฯ อาจกล่าวถึงได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

- ก. ระยะการเตรียมข้อมูลเพื่อทำการประเมินภาษี (Data Preparation)
- ข. ระยะการใช้คำสั่งให้เครื่องฯทำการประเมินภาษี (Tax Computerization)
- ค. การแสดงผลของการประเมิน (Tax Assessment Report)

ก. การเตรียมข้อมูลเพื่อการประเมินภาษี

งานการเตรียมข้อมูลที่จะกล่าวถึงนี้ จะเป็นการอธิบายถึงข้อมูลที่จำเป็นต่องานการประเมินภาษีด้วยเครื่องฯ ซึ่งจะกล่าวถึงข้อมูลเหล่านี้ในแง่ที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อจำนวนภาษีที่จะประเมินได้

1. แบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้น สำหรับงานการประเมินภาษีตามกฎหมายได้กำหนดให้ผู้มีเงินได้ ต้องยื่นแบบแสดงรายการเกี่ยวกับเงินได้ต่อเจ้าพนักงาน ดังความในมาตรา 56 แห่งกฎหมายประมวลรัษฎากร ซึ่งมีใจความดังนี้

"ให้บุคคลทุกคน เว้นแต่ผู้เยาว์หรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ตนได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว พร้อมทั้งข้อความอื่น ๆ ภายในเดือนมีนาคมทุก ๆ ปี ตามแบบที่อธิบดีกำหนด

ขอเจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง”

และการยื่นแบบแสดงรายการนั้น จะต้องยื่นเมื่อได้รับเงินได้พึงประเมินถึงขั้นที่ต้องยื่น ซึ่งประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ ดังนี้

- ก) กรณีผู้มีเงินได้ไม่มีคู่สมรส และมีเงินได้ในปีที่ล่วงมาแล้ว เกินกว่า 5,000 บาท
- ข) ผู้มีเงินได้ไม่มีคู่สมรส และมีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) ประเภทเดียวเกินกว่า 6,250 บาท
- ค) ผู้มีเงินได้มีคู่สมรส และมีเงินได้พึงประเมินในปีที่ล่วงมาแล้ว เกินกว่า 10,000 บาท
- ง) ผู้มีเงินได้มีคู่สมรส และมีเงินได้พึงประเมินในปีที่ล่วงมาแล้วตามมาตรา 40(1) ประเภทเดียวเกินกว่า 12,500 บาท
- จ) กรณีที่ผู้มีเงินได้เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคล ที่มีใช้นิติบุคคล มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว เกินกว่า 6,000 บาท
- ฉ) กองมรดกที่ยังมิได้แบ่ง และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว เกินกว่า 6,000 บาท

จากบทบัญญัติข้างต้น จะทำให้ทราบว่า

- ก) ผู้มีเงินได้ที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการนั้น จะต้องมีเงินได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนด

เท่านั้น

ข) แบบแสดงรายการที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานนั้น ต้องเป็นแบบที่อธิบดีซึ่งรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง กำหนด แบบแสดงรายการต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังนี้ คือ

แบบยื่นแสดงรายการ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ผู้มีเงินได้	ประเภทเงินได้
ภ.ง.ด. 9	บุคคลธรรมดา, กองมรดก	ทุกประเภท
ภ.ง.ด. 9/1	บุคคลธรรมดา	เฉพาะ ม.40(1) กรณี ภริยาแยกยื่นต่างหากจาก สามี
ภ.ง.ด. 9/2	บุคคลธรรมดา	ทุกประเภท ภริยามีเงิน ได้ตาม ม.40(1) และ แยกยื่นต่างหากจากสามี
ภ.ง.ด. 9ก(พิเศษ)	บุคคลธรรมดา	เฉพาะ ม.40(1)
ภ.ง.ด. 9 ก.	คณะบุคคล, ห้างหุ้นส่วนสามัญ ไม่จดทะเบียน บริษัทหรือ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่มีหน้าที่ ต้องเสียภาษีอย่างบุคคล- ธรรมดา	ทุกประเภท

จะเห็นได้ว่า ผู้มีเงินได้อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- ก) ผู้มีเงินได้ที่เป็นบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งในการประเมินภาษีนั้น ฐานะ
ในการสมรสของผู้มีเงินได้มีผลต่อจำนวนภาษีที่จะประเมินได้
- ข) ผู้มีเงินได้ที่เป็นบุคคลตามสภาพของกฎหมาย

ในแบบแสดงรายการแต่ละแบบนั้น ได้แสดงข้อความต่าง ๆ อันเนื่องมาวยต่อ
การประเมินภาษี ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ :

- ก) ผู้มีเงินได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประเมินภาษี
- ข) เงินได้พึงประเมินที่ได้รับ

ค) ค่าใช้จ่าย และค่าลดหย่อนที่ได้ออกจากเงินได้

ง) จำนวนภาษีที่ผู้มีเงินได้ควรชำระ

ซึ่งรายละเอียดที่เก็บรวบรวมได้สำหรับเรื่องราวที่ต้องการนั้น เป็นดังนี้ :

ก) เรื่องราวของผู้มีเงินได้ : จากแบบแสดงรายการจะทำให้ทราบเกี่ยวกับ

- 1) ชื่อ สกุล ที่อยู่ ที่ทำงาน ของผู้มีเงินได้แต่ละราย
- 2) สภาพลักษณะของผู้มีเงินได้ ซึ่งผู้มีเงินได้ อาจจะเป็นบุคคลตามผลของกฎหมายฯ หรือเป็นบุคคลธรรมดาโดยสามัญทั่ว ๆ ไป และในกรณีที่เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปนั้น ผู้มีเงินได้อาจมีสภาพลักษณะเป็น
 - ชาย (นาย) หรือ
 - เด็กชาย หรือ
 - หญิง (นาง, นางสาว) หรือ
 - เด็กหญิง
- 3) การประกอบอาชีพของผู้มีเงินได้ อาจจะเป็นกรณีต่าง ๆ ดังนี้
 - (ก) ผู้มีเงินได้ เป็นข้าราชการ หรือข้าราชการบำนาญ หรือ
 - (ข) เป็นลูกจ้างที่ไม่ใช่ข้าราชการ หรือ
 - (ค) อยู่ในลักษณะอื่น ๆ เช่น ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นคณะบุคคล นิติบุคคล หรือกองมรดก
- 4) สภาพฐานะของผู้มีเงินได้ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินภาษี ถ้าหากผู้มีเงินได้เป็นบุคคลตามผลของกฎหมาย ผู้มีเงินได้รายนั้นอาจมีสภาพฐานะเป็นคณะบุคคล นิติบุคคล หรือกองมรดก แต่ดาเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปแล้ว อาจจะมีฐานะการสมรสเป็นดังนี้
 - (ก) ไม่มีคู่สมรส หรือ
 - (ข) สมรสระหว่างปี หรือ

- (ค) มีสภาพการสมรสตลอดปีภาษี
 - (ง) คู่สมรสถึงแก่กรรม หรือ มีการหย่าขาดระหว่างปีภาษี
- 5) ลักษณะการยื่นแบบแสดงรายการ ผู้มีเงินได้อาจจะยื่นแบบแสดงรายการในสภาพฐานะ ดังนี้
- (ก) คนโสด หรือ คณะบุคคล หรือ นิติบุคคล หรือ
 - (ข) มีคู่สมรส โดยคู่สมรสไม่มีเงินได้ และได้ยื่นแบบรวมกัน หรือ
 - (ค) มีคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้จากการทำงาน และยื่นแบบรวมกัน หรือ
 - (ง) มีคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้ที่ไม่ใช่จากการรับราชการ และยื่นแบบรวมกัน
 - (จ) มีคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้ แต่แยกยื่นแบบแสดงรายการ หรือ
 - (ฉ) ผู้มีเงินได้เป็นกองมรดก

หมายเหตุ : ในกรณีที่มีผู้มีเงินได้มีคู่สมรส และต่างฝ่ายต่างมีเงินได้และแยกยื่นแบบแสดงรายการ เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่จะกองจับคู่แบบแสดงรายการนั้น เพื่อนำเอาเงินได้ทั้งประเมินของทั้งสองฝ่ายมารวมกันเพื่อประเมินภาษี ยกเว้นในกรณีที่ผู้เป็นภริยามีเงินได้ ตามมาตรา 40(1) เพียงอย่างเดียว หรือประเภทอื่น ๆ ควบไม่ต้องนำเอาเงินได้ทั้งประเมินเฉพาะส่วนที่เป็นเงินได้ ตามมาตรา 40(1) มารวมเข้ากับเงินได้ของสามีเพื่อทำการคำนวณภาษี

- 6) สัญชาติของผู้มีเงินได้ ผู้มีเงินได้อาจจะมีสัญชาติเป็นไทยหรือต่างดาวได้ ซึ่งทั้งนี้จะทำให้ผู้มีเงินได้มีฐานะสภาพต่างกันไปในอีกแง่หนึ่ง โดยมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสัญชาติดังนี้ คือ
- (ก) ผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา สัญชาติไทย
 - (ข) ผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา สัญชาติต่างดาว
 - (ค) ผู้มีเงินได้เป็นนิติบุคคลไทย

- (ง) ผู้มีเงินได้เป็นนิติบุคคล ต่างค่า
- (จ) ผู้มีเงินได้เป็นคณะบุคคลไทย
- (ฉ) ผู้มีเงินได้เป็นคณะบุคคลต่างค่า

ข) ค่านเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมิน มีรายละเอียดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเงินได้พึงประเมินในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 1) นายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้พึงประเมิน ซึ่งอาจจะจำแนกออกได้ดังนี้ คือ
 - (ก) เป็นหน่วยราชการหรือองค์การรัฐวิสาหกิจ
 - (ข) เป็นเอกชน หรืออาจจะเป็นแหล่งเงินได้อื่น ๆ
- 2) ประเภทของเงินได้พึงประเมิน ซึ่งจำแนกออกตามลักษณะแหล่งที่มาของเงินได้ ประกอบกับเงื่อนไขเฉพาะของเงินได้แต่ละประเภท
- 3) จำนวนเงินได้พึงประเมิน แต่ละรายการซึ่งจำแนกออกตามประเภทของเงินได้พึงประเมิน และหากเป็นเงินได้ประเภทเดียวกัน ก็จำแนกออกตามผู้จ่ายเงินได้แต่ละราย
- 4) จำนวนภาษีหัก ณ ที่จ่าย ของเงินได้พึงประเมินแต่ละรายการ

ค) ค่านค่าใช้จ่ายและกาลดหย่อนที่กฎหมายยอมให้หัก

- 1) เรื่องราวเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่แสดงในแบบแสดงรายการ จะเป็นแต่ในกรณีที่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการหักค่าใช้จ่ายสำหรับเงินได้ประเภทนั้น ๆ อันได้แก่
 - (ก) การหักค่าใช้จ่ายใดรอยละ 20 แต่ไม่เกิน 20,000 บาท สำหรับเงินได้ตามมาตรา 40(1)(2) และ 40(3) เฉพาะค่าแห่งลิขสิทธิ์
 - (ข) การหักค่าใช้จ่ายสำหรับเงินได้ตามมาตรา 40(1)(2) ซึ่งนายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียวเพราะเหตุออกจากงาน ซึ่งมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการคำนวณหาจำนวนค่าใช้จ่ายที่ยอมให้หัก ตามความใน

มาตรา 42 ทวิ วรรคสาม, วรรคสี่และวรรคห้า ซึ่งวิธีการ
ได้กล่าวในข้อ 1.

(ค) การหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร สำหรับเงินไค้ตาม
มาตรา 40(5), (6), (7) และ (8) ซึ่งกฎหมายยอมให้เลือกหรือ
บางกรณีต้องใช้วิธีการหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร ซึ่ง
ผู้มีเงินไค้จะต้องแสดงรายการค่าใช้จ่ายที่ขอหักแต่ละรายการ เพื่อ
ให้พนักงานสามารถพิจารณารายการค่าใช้จ่ายเหล่านั้นว่า เป็นค่าใช้จ่าย
จ่ายตามความจำเป็นและสมควรหรือไม่ โดยอาศัยตามความในมาตรา
65 ทวิ และ 65 ตรี

2) เรื่องราวเกี่ยวกับค่าลดหย่อน ซึ่งค่าลดหย่อนที่กฎหมายยอมให้หักได้
ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ มีอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

(ก) ค่าลดหย่อนส่วนตัว ซึ่งจำนวนค่าลดหย่อนที่แสดงในแบบแสดง
รายการประกอบขึ้นด้วยค่าลดหย่อนสำหรับผู้มีเงินไค้ คู่สมรส
และบุตร (ถ้ามี)

(ข) ค่าเบี้ยประกันชีวิต ซึ่งจำนวนค่าลดหย่อนที่ยอมให้หักจะเท่ากับ
ค่าเบี้ยประกันที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 4,000 บาท และในกรณี
ที่คู่สมรสมีการประกันชีวิต จำนวนค่าลดหย่อนก็เท่ากับผลรวม
ของค่าเบี้ยประกันทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งค่าลดหย่อนที่ยอมให้หักได้
สำหรับแต่ละฝ่ายต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

(ค) ค่าบริจาคการกุศล คือ จำนวนเงินบริจาคการกุศลในนาม
ของผู้มีเงินไค้

ง) จำนวนภาษีที่ผู้มีเงินไค้จะต้องชำระ

จากแบบแสดงรายการที่ผู้มีเงินไค้ยื่นต่อเจ้าพนักงาน จะมีรายละเอียดต่าง ๆ

เกี่ยวกับจำนวนภาษีที่ผู้มีเงินไค้ต้องชำระดังนี้

1) จำนวนเงินไค้ที่หักค่าใช้จ่ายแล้ว

- 2) วิธีการคำนวณภาษี ซึ่งจะเป็นไปได้ในกรณีต่าง ๆ ดังนี้
 - (ก) คำนวณโดยใช้อัตราภาษีปกติ
 - (ข) คำนวณโดยใช้อัตราร้อยละ 0.5
 - (ค) กรณีพิเศษ
- 3) จำนวนภาษีที่คำนวณได้ ซึ่งเป็นรายการที่ผู้มีเงินได้ คำนวณโดยตนเอง และแสดงในแบบแสดงรายการ
- 4) จำนวนภาษีที่ชำระพร้อมกับการยื่นแบบ เป็นจำนวนที่เท่ากับส่วนแตกต่างระหว่าง จำนวนภาษีที่คำนวณได้ กับภาษีหัก ณ ที่จ่ายที่ถูกหักไว้แล้ว ซึ่งในกรณีนี้จำนวนแรกเกินกว่าจำนวนหลัง และถ้าหากว่าจำนวนแรกเท่ากับจำนวนหลัง ภาษีที่ต้องชำระพร้อมกับการยื่นแบบก็ไม่มี และหากจำนวนแรกน้อยกว่าจำนวนหลัง ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานต้องเตรียมการคืนภาษีตามคำขอของผู้มีเงินได้

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากมาแต่ข้างต้น ซึ่งมีอยู่ในแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีนั้น เป็นการเพียงพอแล้วสำหรับความต้องการที่จะทราบถึงจำนวนภาษีที่ผู้มีเงินได้จะก่องชำระ แต่สำหรับการดำเนินงานการประเมินภาษีด้วยระบบคอมพิวเตอร์ จะต้องเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งนี้ นอกจากจะต้องคำนึงถึงข้อมูลที่ใช้อำนวยความสะดวกทำการประเมินภาษีได้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงข้อมูลที่ทำให้สามารถทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้สะดวกขึ้น อันได้แก่

(ก) ข้อมูลที่บอกให้ทราบถึง ปีภาษีของเงินได้ซึ่งประเมินจำนวนนั้น ๆ เพราะตามปกติเอกสารหลักฐานต่าง ๆ จะต้องเก็บรักษาไว้ในระยะเวลาหนึ่ง ประมาณ 5 ปีเป็นอย่างน้อย ข้อมูลปีภาษีทำให้สะดวกในการอ้างอิงถึง และเป็นสิ่งที่กำกับให้ทราบว่า ข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ใน RECORD เดียวกันนั้น เป็นข้อมูลของช่วงเวลาใด

(ข) เลขทะเบียนรับแบบ เป็นเลขหมายสำหรับการควบคุมและจัดระเบียบแบบแสดงรายการแก่แฟ้มเอกสาร (FILE) เป็นข้อมูลที่อำนวยความสะดวกในการอ้างอิงถึงในกรณีที่จะต้องค้นหาแบบแสดงรายการนั้น ๆ ในภายหลัง เลขทะเบียนรับแบบนี้ เป็นเลข

หมายที่เจ้าพนักงานเก็บรวบรวมแบบให้ไว้ตามลำดับที่ได้รับแบบแสดงรายการนั้น ๆ

เมื่อใช้ข้อมูลในข้อ(ก) และ(ข) ประกอบกัน จะได้อ้างอิงหรือหมายถึงผู้มีเงินได้รายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ (Identification Code) สำหรับปีภาษีนั้น ๆ

(ค) เลขประจำตัวผู้เสียภาษี เป็นเลขหมายประจำตัวผู้มีเงินได้แต่ละราย ซึ่งทางกรมสรรพากรเป็นผู้กำหนดให้โดยตรง เป็นข้อมูลอ้างอิงเฉพาะผู้มีเงินได้แต่ละรายสำหรับทุก ๆ ปีภาษี

(ง) ประเภทของผู้มีเงินได้ ซึ่งแยกออกได้เป็น 3 กรณี คือ

- (1) ผู้มีเงินได้ที่เป็นชาย
- (2) ผู้มีเงินได้ที่เป็นหญิง
- (3) ผู้มีเงินได้ที่อยู่ในลักษณะอื่น ได้แก่ กองมรดก คณะบุคคล หรือนิติบุคคล

ซึ่งข้อมูลชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการทำรายการสถิติ และในกรณีที่สามีและภริยายื่นแบบแสดงรายการรวมกันเพื่อการประเมินภาษี เมื่อคำนวณหาจำนวนภาษีได้แล้ว จะต้องทำการเฉลี่ยภาษีที่คำนวณได้นี้ ตามส่วนของเงินได้พึงประเมินเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานการจัดเก็บต่อไป ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องแยกยอดเงินได้พึงประเมินสำหรับแบบแสดงรายการนั้น ๆ โดยอาศัยข้อมูลชุดนี้เป็นหลักชี้ว่า เงินได้ส่วนใดเป็นของของสามีหรือภริยา

(จ) อัตราวิธีหักค่าใช้จ่าย เป็นข้อมูลที่ช่วยในการตรวจสอบยอดเงินได้ที่หักค่าใช้จ่ายแล้วถูกต้องหรือไม่ เพราะหากการคำนวณผิดพลาดหรือใช้อัตราวิธีหักค่าใช้จ่ายผิดประเภท จะทำให้ยอดภาษีจากการประเมินตนเองโดยผู้มีเงินได้ แตกต่างไปจากยอดภาษีที่ประเมินโดยเครื่องฯ

2. การกำหนดรหัสและวางตำแหน่งข้อมูล

จากแบบบันทึกข้อมูลเบื้องต้นตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า เราสามารถจะเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเรื่องราวที่ปรากฏในแบบแสดงรายการ ในรูปแบบตามที่ต้องการได้ โดยกำหนดรูปแบบดังกล่าว ไว้ล่วงหน้า ซึ่งการกำหนดรูปแบบดังกล่าวจะต้องคำนึงถึง

- วัตถุประสงค์ของงานการประมวลผล คือ การคำนวณหาภาษีเงินได้ สำหรับผู้มีเงินได้แต่ละราย. การเก็บหลักฐานเพื่อการตรวจสอบและการทำสถิติ

- ข้อกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งเงื่อนไขที่กล่าวถึงนี้ กฎหมายประมวลรัษฎากรในบทที่ว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้กำหนดไว้แล้ว

- ข้อเท็จจริงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ สำหรับเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะปรากฏในแบบแสดงรายการ

จากข้อเท็จจริงข้างต้นว่า ผู้มีเงินได้แต่ละรายนั้น อาจจะมีเงินได้จากแหล่งเงินได้หลายประเภท ดังนั้น เพื่อที่จะสามารถเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมถึงเรื่องราวของผู้มีเงินได้แต่ละรายได้ทั้งหมด ก็อาจจะต้องใช้เนื้อที่เก็บข้อมูลมากกว่า 1 RECORD และเพื่อความสะดวกในการจัดเนื้อที่สำหรับการวางตำแหน่งข้อมูล จึงกำหนดให้ผู้มีเงินได้แต่ละราย มีเรื่องราวอย่างน้อย 2 RECORD โดยที่ RECORD ที่ 1 เป็น MASTER ที่บันทึกข้อมูลเป็นเรื่องราวของข้อมูลชุดเดียวกันที่เกิดขึ้นได้เพียงกรณีเดียว เช่น เรื่องราวของภาคผนวกต่าง ๆ และ RECORD ที่ 2 เป็น DETAIL ซึ่งเป็นเรื่องราวของข้อมูลชุดเดียวกันที่อาจเกิดขึ้นได้หลายกรณี เช่น เรื่องราวของเงินได้แต่ละประเภท DETAIL นี้จะมีจำนวนเท่าใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้มีเงินได้จะมีเงินได้กี่ประเภท เมื่อผู้มีเงินได้แต่ละรายมีเรื่องราวหลาย RECORD ฉะนั้นแต่ละ RECORD จะต้องมีส่วนหนึ่งที่เป็นสิ่งที่แสดงว่าเป็นเรื่องราวของผู้มีเงินได้รายเดียวกัน

ฉะนั้น รหัสและตำแหน่งของข้อมูลสำหรับงานประเมินภาษีฯ นี้ แบ่งออกเป็น

3 ส่วน คือ

- ก) ส่วนที่ 1 (IDENTIFICATION)
- ข) ส่วนที่เป็นเรื่องราวส่วนรวมเฉพาะราย (MASTER)
- ค) ส่วนที่เป็นเรื่องราวเฉพาะ (DETAILS)

ก) ส่วนที่ 1 (IDENTIFICATION) ประกอบด้วยข้อมูลที่แสดงลักษณะเฉพาะของ ผู้มีเงินได้แต่ละราย คือ เป็นส่วนที่สามารถตีความได้ว่า หมายถึง ผู้มีเงินได้รายนั้นๆ รหัสในส่วนนี้ประกอบด้วยรหัสที่หมายถึง

- 1) เป็นงานสถิติเกี่ยวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- 2) เป็นงานเกี่ยวกับการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ซึ่งรหัสทั้ง 2 ตัวนี้ ได้มีการกำหนดเป็นรหัสแน่นอนไว้แล้ว สำหรับงานการ ประเมินภาษีฯ และเป็นค่าคงที่โดยตลอด

- 3) ประเภทแบบแสดงรายการ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ แบบ ภ.ง.ด. 9, 9/1, 9/2, 9ก, 9ก พิเศษ
- 4) ปีภาษี ซึ่งใช้ตัวเลขปีที่ได้รับเงินได้พึงประเมินจำนวนที่ได้ยื่นแบบแสดง รายการนี้เป็นรหัส

5) เลขทะเบียนเก็บเอกสาร ซึ่งเป็นเลขหมายประจำแบบแสดงรายการนั้นๆ โดยเจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมแบบฯ เป็นผู้กำหนดให้

6) เลขประจำตัวผู้เสียภาษี เป็นเลขหมายประจำตัวผู้มีเงินได้แต่ละราย ซึ่ง กรมสรรพากรเป็นผู้กำหนดให้

รหัสช่วงที่กล่าวข้างต้น เป็นเลขหมายที่ใส่แทนตัวผู้มีเงินได้แต่ละรายโดยเฉพาะ

7) สภาพลักษณะของผู้มีเงินได้ ข้อมูลในชุดนี้จัดแยกออกเป็น 5 ประเภทดังที่ ได้กล่าวแล้วในข้อ 2) ในหน้า 86 ซึ่งได้แบ่งสภาพลักษณะของผู้มีเงินได้ออกเป็นบุคคลตาม สภาพกฎหมาย และ บุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ใน 4 ลักษณะ คือ ชาย เด็กชาย

หญิง เด็กหญิง

8) อาชีพของผู้มีเงินได้ จัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามข้อ 3) ในหน้า 86
 9) สถานฐานะของผู้มีเงินได้ ซึ่งอาจจะเป็นไปในกรณีต่าง ๆ โดยจัดแบ่ง
 ออกได้เป็น 7 ประเภท คือ เป็นคนบุคคล กองมรดก นิติบุคคล หรือบุคคลธรรมดาที่มีฐานะ
 การสมรสต่าง ๆ กัน คือ ไม่มีคู่สมรส สมรสระหว่างปี มีคู่สมรสอยู่ด้วยกันตลอดปีภาษี หรือ
 เป็นหม้ายระหว่างปี

10) ลักษณะการยื่นแบบแสดงรายการ ตามข้อเท็จจริงนั้นในกรณีที่มีเงินได้
 และคู่สมรสต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ และอยู่ในข้อกำหนดที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการรวมกัน
 แต่ได้แยกยื่นแบบแสดงรายการไว้ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานในอันที่จะนำแบบแสดง
 รายการที่แยกยื่นนี้มารวมกัน ดังนั้น ลักษณะการยื่นแบบแสดงรายการ นอกจากที่ได้กล่าว
 ไว้แล้วในข้อ 5) ในหน้า 87 ยังต้องคำนึงถึงกรณีการแยกยื่นซึ่งจะทำให้ลักษณะการยื่น
 แบบแสดงรายการมีกรณีต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ดังนี้คือ

- (ก) แยกยื่นกับคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้จากการทำงาน เจ้าหน้าที่
 จับคู่แบบแสดงรายการทั้งสองฝ่ายได้แล้ว
- (ข) แยกยื่นกับคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้ซึ่งมิใช่จากการทำงาน เจ้าหน้าที่
 จับคู่แบบแสดงรายการทั้งสองฝ่ายรวมกันได้แล้ว
- (ค) แยกยื่นกับคู่สมรส เจ้าหน้าที่จับคู่แบบแสดงรายการของทั้งสองฝ่าย
 รวมกันยังไม่ได้

ดังนั้น ลักษณะการยื่นแบบแสดงรายการจึงจัดแบ่งออกเป็นทั้งหมด 8 ลักษณะ
 ซึ่งรวมถึงการยื่นแบบในลักษณะต่อไปนี้

- (ง) คนโสด หรือ คนบุคคล หรือนิติบุคคล
- (จ) มีคู่สมรส โดยคู่สมรสไม่มีเงินได้ และยื่นแบบรวมกัน
- (ฉ) มีคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้จากการทำงาน และยื่นแบบรวมกัน
- (ช) มีคู่สมรส คู่สมรสมีเงินได้ที่ไม่ใช่จากการทำงาน และยื่นแบบรวมกัน
- (ซ) ผู้มีเงินได้เป็นกองมรดก

11) สัญชาติของผู้มีเงินได้ แบ่งออกเป็น 6 ประเภทดังที่ได้อธิบายแล้วในข้อ 6) ในหน้า 87

12) คาลคหย่อนส่วนตัว เป็นรหัสชุดที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งส่วนแรกหมายถึง จำนวนเงินคาลคหย่อนที่ได้หักจากเงินได้พึงประเมิน และส่วนที่สอง หมายถึง จำนวนบุตรที่นำมาขอหักคาลคหย่อน

13) วิธีการประเมิน ตามความในมาตรา 56 แห่งประมวลรัษฎากรที่ได้อธิบายถึงมาแล้วนั้น เป็นวิธีการประเมินภาษีโดยผู้มีเงินได้ทำการคำนวณภาษีโดยการประเมินตนเองและชำระภาษีพร้อมกับยื่นแบบแสดงรายการ และเนื่องจากกฎหมายยอมให้ผู้มีเงินได้ที่ต้องชำระภาษี (เว้นแต่กรณีตามมาตรา 18 ทวิ) ตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป ชำระภาษีเป็นสามงวด งวดละเท่า ๆ กัน ได้ (ตามความในมาตรา 64 วรรคหนึ่ง) ทำให้วิธีการประเมินภาษีมีกรณีต่าง ๆ ที่อาจเป็นไปได้ 8 กรณี คือ

- (ก) ไม่มีภาษีที่ต้องชำระ
- (ข) ประเมินตนเองอัตรา 0.5% ชำระครั้งเดียวหมด
- (ค) ประเมินตนเองอัตรา 0.5% ผ่อนชำระ
- (ง) ประเมินตนเองอัตราปกติ ชำระครั้งเดียวหมด
- (จ) ประเมินตนเองอัตราปกติ ผ่อนชำระ
- (ฉ) มีได้คำนวณประเมินไว้

ในบางกรณี เจ้าพนักงานจะทำการประเมินภาษีไว้ก่อนที่จะนำข้อมูลเข้าทำการประเมินโดยเครื่องฯ เช่นกรณีผู้มีเงินได้ถึงแก่กรรมระหว่างปีภาษี หรือกรณีพิเศษอื่น ๆ ที่ผู้มีเงินได้ต้องยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีก่อนกำหนดเวลา จึงมีวิธีประเมินภาษีอีก 2 กรณี คือ

- (ซ) เจ้าพนักงานประเมินเป็นผู้ประเมินไว้แล้ว
- (ช) ประเมินกรณีพิเศษ เช่น คนต่างค่าที่มีเงินได้ในประเทศไทย และมีได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทยตลอดปีภาษี จะต้องเสียภาษีเท่ากับจำนวนเฉลี่ยของภาษี (ที่คำนวณจากเงินได้ตลอดปี) ตามระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย

ข้อมูลในส่วนนี้ จะมีค่าเหมือนกันหมดในทุก ๆ RECORD ของผู้มีเงินได้ และเมื่อเป็นเรื่องราวของผู้มีเงินได้รายใหม่ ค่าของรหัสส่วนนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามเรื่องราวของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ยกเว้นรหัสที่แสดงว่าเป็นงานเกี่ยวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและเป็นงานเกี่ยวกับการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นค่าคงที่ตลอดสำหรับงานการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ข) ส่วนที่เป็นเรื่องราวรวมเฉพาะราย (MASTER) ประกอบด้วยรหัสที่แสดงถึง

- 1) บัตรนำ เป็นรหัสที่บอกให้ทราบว่า ข้อมูลส่วนที่ต่อไปใน RECORD นี้เป็นข้อมูลรวมเฉพาะราย (MASTER) ซึ่งเป็นค่าที่ได้กำหนดไว้คงที่
- 2) จำนวนบัตรรายการ เป็นข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนประเภทของเงินได้ถึงประเมินที่ผู้มีเงินได้ ได้รับทั้งหมด
- 3) เบี้ยประกันชีวิต เป็นข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนเงินค่าเบี้ยประกันที่ผู้มีเงินได้ ขอหักลดหย่อน
- 4) เงินบริจาคการกุศล เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนเงินบริจาคที่ผู้มีเงินได้ ขอหักลดหย่อน
- 5) ภาษีเงินได้ที่ผู้มีเงินได้ คำนวณประเมินโดยตนเอง เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนเงินภาษีที่ผู้มีเงินได้คำนวณ
- 6) ภาษีเงินได้ที่ชำระพร้อมกับการยื่นแบบฯ เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึง จำนวนเงินภาษีที่ผู้มีเงินได้ต้องชำระเพิ่มเติม ซึ่งเท่ากับยอดแตกต่างระหว่างจำนวนภาษีที่ผู้มีเงินได้ประเมินตนเอง กับจำนวนภาษีที่ได้ชำระไว้แล้ว (หัก ณ ที่จ่าย) ถ้าไม่ได้หัก ณ ที่จ่ายไว้ ก็เป็นจำนวนเดียวกับที่คำนวณได้

ข้อมูลส่วนนี้จะมีเพียงจำนวนเดียวสำหรับผู้มีเงินได้แต่ละราย

ค) ส่วนที่เป็นเรื่องราวรายละเอียด (DETAILS) ประกอบด้วยข้อมูลต่าง ๆ ที่หมายถึงถึง

- 1) บัตรรายการ เป็นรหัสที่กำหนดค่าไว้แน่นอน และเป็นส่วนที่บอกให้ทราบว่าข้อมูลต่อไปจากรหัสนี้ใน RECORD เป็นรายละเอียด (DETAIL)

2) เลขที่บัตรรายการ เป็นรหัสข้อมูลที่ใช้กำกับลำดับประเภทเงินได้ของผู้มีเงินได้แต่ละราย ที่ได้รับทั้งหมด

3) ประเภทของผู้มีเงินได้ รหัสสำหรับข้อมูลชุดนี้จัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ชาย หญิง หรืออื่น ๆ อันได้แก่ กองมรดก คณะบุคคล หรือนิติบุคคล

4) นายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้ เป็นรหัสเลขหมายที่กรมสรรพากรกำหนดให้ โดยเฉพาะ

5) ประเภทของเงินได้ เป็นรหัสที่แสดงถึงลักษณะของเงินได้ที่ได้รับว่าเนื่องจากอะไร โดยกฎหมายได้มีบทบัญญัติแบ่งประเภทเงินได้ซึ่งประเมินไว้แล้วดังความในมาตรา 40(1)-(8) และรวมถึงการที่นายจ้างออกภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ ดังนั้นประเภทของเงินได้จึงมีจำนวน 73 ประเภท

6) เงินได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนเงินได้ซึ่งประเมิน

7) อัตราวิธีหักค่าใช้จ่าย เป็นรหัสที่แสดงถึงเงื่อนไขการหักค่าใช้จ่าย ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้สำหรับเงินได้แต่ละประเภทโดยเฉพาะ ซึ่งทั้งหมดมีจำนวน 16 ประเภท

8) เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึงจำนวนเงินได้ซึ่งประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว

9) ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย เป็นรหัสข้อมูลที่แสดงถึง จำนวนภาษีที่ได้ออกหักไว้ ณ ที่จ่าย โดยนายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้

ข้อมูลในส่วนนี้อาจจะมีได้หลายจำนวน ตามประเภทเงินได้ซึ่งประเมินที่ผู้มีเงินได้ได้รับ

3. การลงรหัส บันทึกข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ก) การลงรหัสและบันทึกข้อมูล

1) แบบสำหรับกรอกรหัส ในงานการประเมินภาษีฯ แบ่งออกเป็น

2 ลักษณะ คือ

(ก) ในเขตกรุงเทพมหานคร แบบแสดงรายการเพื่อเสีย

ภาษีจะถูกส่งไปยังกองภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรม

สรรพกร การกรอกรหัสสำหรับกรณีนี้ ได้มีการจัดเนื้อ
ที่เป็นช่องให้เจ้าหน้าที่กรอกรหัสข้อมูลลงในแบบแสดง
รายการนั้นได้เลย

(ข) ในเขตจังหวัดอื่น แบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีจะ
ต้องเก็บรักษาไว้ที่จังหวัดนั้น ๆ ซึ่งต้องใช้แบบสำหรับ
กรอกรหัสข้อมูลโดยเฉพาะ ต่างหากไปจากแบบแสดง
รายการเพื่อเสียภาษี คือจะใช้แบบสถิติภาษีเงิน
ได้ 1(พ) เพื่อให้เจ้าหน้าที่กรอกรหัส และแบบกรอกร
หัส ที่ได้กรอกรหัสข้อมูลไว้แล้วจะถูกส่งไปยังกอง
วิชาการ กรมสรรพกร เพื่อดำเนินการเจาะบัตร
ข้อมูลต่อไป

2) การบันทึกข้อมูล การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้มีเงินได้ เพื่อใช้
เป็นข้อมูลนำเข้า (input data) ในการประเมินภาษีจะ
กระทำเป็น 2 ขั้นตอน คือ

(ก) บันทึกลงในบัตรข้อมูล ซึ่งใช้บัตรอย่างน้อย 2 ใบ โดย
การวางตำแหน่งข้อมูล ดังนี้

(1) บัตรใบที่ 1 จะเป็นข้อมูลส่วนที่ 1 ของอ้างอิงตาม
ด้วยข้อมูลส่วนที่เป็นเรื่องราวรวมเฉพาะราย

(2) บัตรใบที่ 2 จะเป็นข้อมูลส่วนที่ 2 ของอ้างอิง ตาม
ด้วยข้อมูลส่วนที่เป็นเรื่องราวรายละเอียดย

ถ้าหากผู้มีเงินได้ มีเงินได้พึงประเมินมากกว่า 1 ประเภท จะต้องใช้บัตรข้อมูล
เพิ่มขึ้นตามจำนวนประเภทเงินได้ ซึ่งบัตรข้อมูลที่เพิ่มขึ้นนี้จะมีการวางตำแหน่งข้อมูล เช่น
เดียวกับบัตรใบที่ 2

(ข) เมื่อถ่ายถอดข้อมูลต่าง ๆ ลงในบัตรข้อมูลแล้ว ก็
จะถ่ายถอดข้อมูลจากบัตรนั้นไปยังแถบบันทึกข้อมูลอีกทีหนึ่ง

โดยที่ตำแหน่งข้อมูลในแถบบันทึกข้อมูลจะมีลักษณะ
เช่นเดียวกับในบัตรข้อมูล

ข) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ลักษณะการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ

ดังนี้ คือ

- 1) ความถูกต้องน่าจะเป็นของข้อมูล (possible code)
โดยการตรวจสอบว่า รหัสแต่ละตัวอยู่ในช่วง (range)
กลุ่มเลขรหัสที่กำหนดให้หรือไม่

นอกจากนั้นแล้ว รายการต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่กรอกรหัสและผู้ตรวจทานจะต้อง
คำนึงถึงความถูกต้องของการคำนวณ ก่อนจะนำตัวเลขของรายการนั้น ๆ กรอกเป็นรหัส
ข้อมูล ได้แก่

(ก) เงินโคกอนหักค่าใช้จ่าย

ในกรณีที่เป็นเงินโคกที่ประเมินตามมาตรา 40(1)(2) จำนวนเงินโคก
กอนหักค่าใช้จ่ายที่จะใช้เป็นเลขรหัสข้อมูลนั้น จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ด้านภาษีที่ผู้มีเงิน
โคกได้รับจากนายจ้าง หรือผู้จ่ายเงินโคก เพราะ จำนวนภาษีและลักษณะการออกภาษีให้
ของผู้จ่ายเงินโคกให้แก่ผู้มีเงินโคก มีผลทำให้ประเภทของเงินโคกตามมาตรา 40(1)(2)
แตกต่างกันออกไปเป็น 8 กรณี คือ

- (1) นายจ้างเป็นเอกชน ไม่ออกภาษีให้
- (2) นายจ้างเป็นหน่วยราชการ ออกภาษีให้ผู้มีเงินโคกโดยตลอด
- (3) นายจ้างเป็นเอกชน ออกภาษีให้ผู้มีเงินโคกโดยตลอด
- (4) นายจ้างเป็นเอกชน ออกภาษีให้เพียงจำนวนหนึ่งตายตัว
- (5) นายจ้างเป็นเอกชน ออกภาษีให้เฉพาะส่วนของเงินโคกที่ได้รับจาก
การว่าจ้างของคนเท่านั้น (ในกรณีที่มีผู้มีเงินโคก มีเงินโคกหลายทาง)

- (6) นายจ้างเป็นหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงาน ซึ่งจะออกภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้แตกต่างกันไป ตามแหล่งเงินได้อื่น ๆ ของผู้มีเงินได้ (ผู้มีเงินได้มีเงินได้หลายทาง)
- (7) นายจ้างเป็นหน่วยราชการ ที่ไม่ออกภาษีให้ผู้มีเงินได้
- (8) นายจ้างเป็นหน่วยงานเฉพาะ และมีการออกภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้จากหน่วยงานนี้ในลักษณะเฉพาะ

ซึ่งเงินได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายของประเภทเงินได้ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะแตกต่างกันไปตามเกณฑ์ ซึ่งผู้กรอกรหัสและผู้ตรวจทานจะต้องทดสอบความถูกต้องของตัวเลขรายการเหล่านี้ ก่อนจะนำมารอกเบียร์รหัสข้อมูล

(ข) รายการเงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว ในกรณีที่

- (1) เป็นเงินได้ตามมาตรา 40(1)(2) แต่ไม่รวมถึงการรับเงินได้ครั้งเดียว เพราะเหตุออกจากงาน ซึ่งมีวิธีการหักค่าใช้จ่ายเฉพาะกรณี ตามมาตรา 42 ทวิ วรรค 3
- (2) เป็นเงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) ก่อเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไร ซึ่งเป็นเงินได้ที่ได้รับการหักลดหย่อนพิเศษสำหรับเงินได้ความลักษณะในบทบัญญัตินี้
 - 2) ความสัมพันธ์ต่อกันของข้อมูล (relation code) ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินภาษีมีความสัมพันธ์ต่อกันอันอาจกล่าวได้โดยสังเขปดังนี้

ในค่านเกี่ยวกับผู้มีเงินได้

- (ก) ถ้าผู้มีเงินได้เป็น คณะบุคคลหรือนิติบุคคล รหัสที่เกี่ยวข้องจะเป็นดังต่อไปนี้
 - คือ
 - (1) แบบแสดงรายการจะเป็นแบบ ภ.ง.ด. 9 ก. อย่างเดียว
 - (2) อาชีพ เป็นรหัสอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ลูกจ้าง

- (3) สภาพฐานะ เป็นได้เพียงคนบุคลิกหรือนิติบุคคลเท่านั้น
 - (4) ลักษณะการยื่นแบบ เป็นไปได้เพียงลักษณะเดียวคือ การยื่นแบบคนบุคลิกหรือนิติบุคคล
 - (5) สัญชาติ เป็นไปได้เฉพาะกรณีที่เป็น นิติบุคคลหรือคนบุคลิกไทยหรือต่างดาว
 - (6) ค่าลดหย่อน เป็นจำนวนแน่นอนตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับนิติบุคคลคือ 5,000 บาท แต่คนบุคลิกจะเท่ากับจำนวนบุคคลคูณด้วย 5,000 บาท แต่เกินกว่า 20,000 บาทไม่ได้ และไม่สามารรถหักค่าลดหย่อนสำหรับบุตร
 - (7) ประเภทของผู้มีเงินได้มีลักษณะเดียว คือเป็นคนบุคลิกหรือนิติบุคคล
 - (8) ประเภทเงินได้ จะเป็นได้ทุกกรณีนอกจากกลุ่มรหัสประเภทเงินได้ตามมาตรา 40(1)(2)
- (ข) ถ้าผู้มีเงินได้เป็นกองมรดก รหัสที่เกี่ยวข้องอาจเป็นได้ดังนี้
- (1) แบบแสดงรายการ จะเป็นแบบ ภ.ง.ด. 9
 - (2) เช่นเดียวกับข้อ (2) ในหน้า 100
 - (3) สภาพฐานะ เป็นเพียงกองมรดก
 - (4) ในทำนองเดียวกับ ข้อ (4) ข้างบน
 - (5) สัญชาติเป็นไปได้ทุกกรณีดังที่กล่าวในข้อ 6) ในหน้า 87
 - (6) ค่าลดหย่อนเป็นได้เพียงกรณีเดียวคือ 6,000 บาท และไม่สามารถหักค่าลดหย่อนบุตร
 - (7) ทำนองเดียวกับข้อ (7) ข้างบน
 - (8) เช่นเดียวกับข้อ (8) ข้างบน
- (ค) ถ้าผู้มีเงินได้เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ¹ (นาย หรือ นาง หรือ นางสาว)

¹ผู้บรรลุนิติภาวะ (ที่กล่าวในที่นี้) หมายถึง บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปซึ่งยังไม่เข้าชายที่จะยอมให้หักค่าลดหย่อนในฐานะบุตรของผู้มีเงินได้

- (1) แบบแสดงรายการ เป็นไปได้ทุกกรณี
- (2) อาชีพ เป็นไปได้ในทุกกรณีดังที่กล่าวในข้อ 3) ในหน้า 86
- (3) สถานฐานะ เป็นไปได้ถึง 4 กรณี คือ
 - ไม่มีคู่สมรส
 - สมรสระหว่างปี
 - มีคู่สมรสอยู่ด้วยกันตลอดปีภาษี
 - เป็นหม้ายระหว่างปี
- (4) ลักษณะการยื่นแบบ เป็นไปได้ในทุกกรณีที่ได้อีกกล่าวในข้อ 10) ในหน้า 94 ยกเว้นกรณีที่ เป็นกองมรดก
- (5) สัญชาติเป็นได้เพียง 2 กรณี คือ บุคคลธรรมดาไทยหรือต่างด้าว
- (6) คาลลดหย่อนส่วนตัวและจำนวนบุตร เป็นไปได้ในทุกกรณี
- (7) ประเภทผู้มีเงินได้ เป็นได้ 2 กรณีคือ ชายหรือหญิง
- (8) ประเภทเงินได้ เป็นไปได้ทุกกรณี

นอกจากนั้น รหัสกลุ่ม (3) (4) และ (6) ยังมีความสัมพันธ์ต่อกันดังนี้ คือ

ถ้าข้อ (3) เป็นกรณี ไม่มีคู่สมรส สมรสระหว่างปี เป็นหม้ายระหว่างปี

ข้อ (4) จะเป็นได้เพียง ลักษณะการยื่นแบบคนโสด

ข้อ (6) จะเป็นคาลลดหย่อนส่วนตัวที่ไม่รวมของคู่สมรส และอาจหักคาลลดหย่อนบุตรได้ ถ้ามี

ถ้าข้อ (3) เป็นกรณี มีคู่สมรสอยู่ด้วยกันตลอดปีภาษี

ข้อ (4) จะเป็นไปได้ทุกกรณีเหมือนเดิม ยกเว้นลักษณะการยื่นแบบคนโสด

ข้อ (6) จะเป็นคาลลดหย่อนส่วนตัวที่รวมของคู่สมรสด้วย และอาจลดหย่อนบุตรได้ ถ้ามี

อนึ่ง ระหว่างรหัสในกลุ่มสถานฐานก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับ ค่าเบี้ยประกัน

ดังนี้

- (1) ถ้าสภาพฐานะอยู่ในลักษณะ ไม่มีคุณสมบัติ สมรรถระหว่างปี ค่าเบี้ยประกันภัยจะมีจำนวนเกินกว่า 4,000 บาท ไม่ได้
 - (2) ถ้าหากมีคุณสมบัติครบถ้วน ค่าเบี้ยประกันภัยจะมีค่าสูงสุดเท่ากับ 8,000 บาท (ถ้ายื่นแบบแสดงรายการรวมกัน)
 - (3) ถ้าสภาพฐานะเป็นหม้าย หากคู่สมรสมีเงินได้ค่าเบี้ยประกันภัยจะเป็นไปตามเกณฑ์ในข้อ (1) และหากไม่มีเงินได้จะเป็นไปตามเกณฑ์ในข้อ (2)
- (ง) ถ้าผู้มีเงินได้เป็นผู้เยาว์²
- (1) เช่นเดียวกับข้อ 1 ของหัวข้อ (ค) ในหน้า 102
 - (2) เป็นไปได้ทุกกรณียกเว้น การเป็นข้าราชการหรือข้าราชการบำนาญ
 - (3) สภาพฐานะเป็นไปไม่ได้เพียงกรณีไม่มีคู่สมรส
 - (4) ลักษณะการยื่นแบบ เป็นเพียงกรณียื่นแบบคนโสด
 - (5) เช่นเดียวกับข้อ 5 ในหัวข้อ (ค) หน้า 102
 - (6) หักคาลดหย่อนเพียง 5,000 บาท หักคาลดหย่อนบุตรไม่ได้
 - (7) เช่นเดียวกับข้อ 7 ในหัวข้อ (ค) หน้า 102
 - (8) ประเภทเงินได้ส่วนใหญ่จะเป็นรหัสกลุ่มประเภทเงินได้ตามมาตรา 40(4) หรือ 40(5)

ค่านเงินได้พึงประเมิน

- (ก) ถ้าเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1)(2)
- (1) นายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้ เป็นไปได้ทั้งหน่วยราชการ องค์การรัฐวิสาหกิจ และเอกชน

²ผู้เยาว์ (ที่กล่าวในที่นี้) หมายถึง บุคคลที่กฎหมายยอมให้หักคาลดหย่อนในฐานะบุตรผู้มีเงินได้

- (2) อัตราหักค่าใช้จ่าย จะเป็นไปได้เพียงกรณีเดียวคือ ร้อยละ 20 แต่ไม่เกิน 20,000 บาท นอกจากว่าเป็นเงินได้ที่นายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียวเนื่องจากออกจากงาน ซึ่งมีอัตราค่าใช้จ่ายเฉพาะกรณี
- (ข) ถ้าเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(3) และ 40(4)
- (1) นายจ้างจะเป็นเอกชนอย่างเดียว
 - (2) อัตราวิธีการหักค่าใช้จ่ายเป็นไปได้ตามกรณี คือ
 - หักค่าใช้จ่ายไม่ได้
 - เช่นเดียวกับข้อ (2) ในหัวข้อ (ก) ที่กล่าวข้างต้น
 - หักค่าใช้จ่ายในลักษณะพิเศษเฉพาะลักษณะของเงินได้
- (ค) ถ้าเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(5)(6)(7)และ(8)
- (1) นายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้ จะเป็นเอกชน
 - (2) อัตราวิธีการหักค่าใช้จ่าย จะเป็นไปใน 2 กรณี คือ
 - ตามอัตราที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
 - หักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร

ความสัมพันธ์เกี่ยวของต่อกันของข้อมูล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นแนวทางในการพิจารณาตรวจทานความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการประมวลผล

ข. การใช้คำสั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำการประเมินภาษี

ประมวลรัษฎากรในส่วนที่ว่าด้วย ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไว้ ซึ่งรายการที่เป็นสาระสำคัญต่อการประเมินภาษีนี้นี้ คือ

1. เงินได้พึงประเมิน คือเงินได้ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 40 อนุมาตราต่าง ๆ เช่น ประมวลรัษฎากร

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินคือ เงินได้พึงประเมินนอกจากจะหมายถึงจำนวนเงินที่ได้รับจริงแล้ว ยังหมายความรวมถึงประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับและคำนวณค่าเป็นเงินได้ เช่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการที่นายจ้างออกค่าภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ การได้เข้าอยู่อาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า การได้รับประทานอาหารเนื่องจากการทำงานให้นายจ้าง เป็นต้น

ดังนั้น เงินได้พึงประเมินที่ใช้เป็นรายการเบื้องต้นในการคำนวณภาษี จึงต้องเป็นเงินได้พึงประเมินที่รวมถึงประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับและคำนวณค่าเป็นเงินได้ด้วย

2. เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว คือเงินได้พึงประเมินที่หักค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ในแต่ละประเภทของเงินได้

3. เงินได้สุทธิ คือเงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว และนำมาหัก

- ค่าลดหย่อนส่วนตัว
- ค่าเบี่ยงประกันภัย
- ค่าบริจาคเพื่อสาธารณกุศล

ซึ่งทั้งนี้ต้องเป็นไปตามจำนวนและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

4. จำนวนภาษีจากการประเมิน คำนวณจากเงินได้สุทธิตามอัตราภาษี (ตามมาตรา 76 ทรี ข้อ 1) และเปรียบเทียบกับจำนวนภาษีที่คำนวณในอัตราร้อยละ 0.5 ของเงินได้พึงประเมินที่มีจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป หากจำนวนใดมากกว่า จำนวนนั้นก็คือภาษีที่ประเมินได้

ในการเขียนคำสั่งเพื่อการคำนวณภาษี จะต้องใช้คำสั่งที่จะทำให้เครื่องฯ สามารถคำนวณหารายการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นที่ละรายการตามลำดับ โดยเริ่มคำนวณหาจำนวนเงินได้พึงประเมินก่อนแล้วคำนวณตามขั้นตอนที่ต่อไป จนได้รับผลลัพธ์สุดท้าย คือจำนวนภาษีซึ่งจะแสดงผังงานได้ดังนี้

START

รวมเงินคงค้างประเภท
เป็นทุกประเภท
ของผู้มีเงินคงค้าง
ละราย(ตามที่แจ้ง)

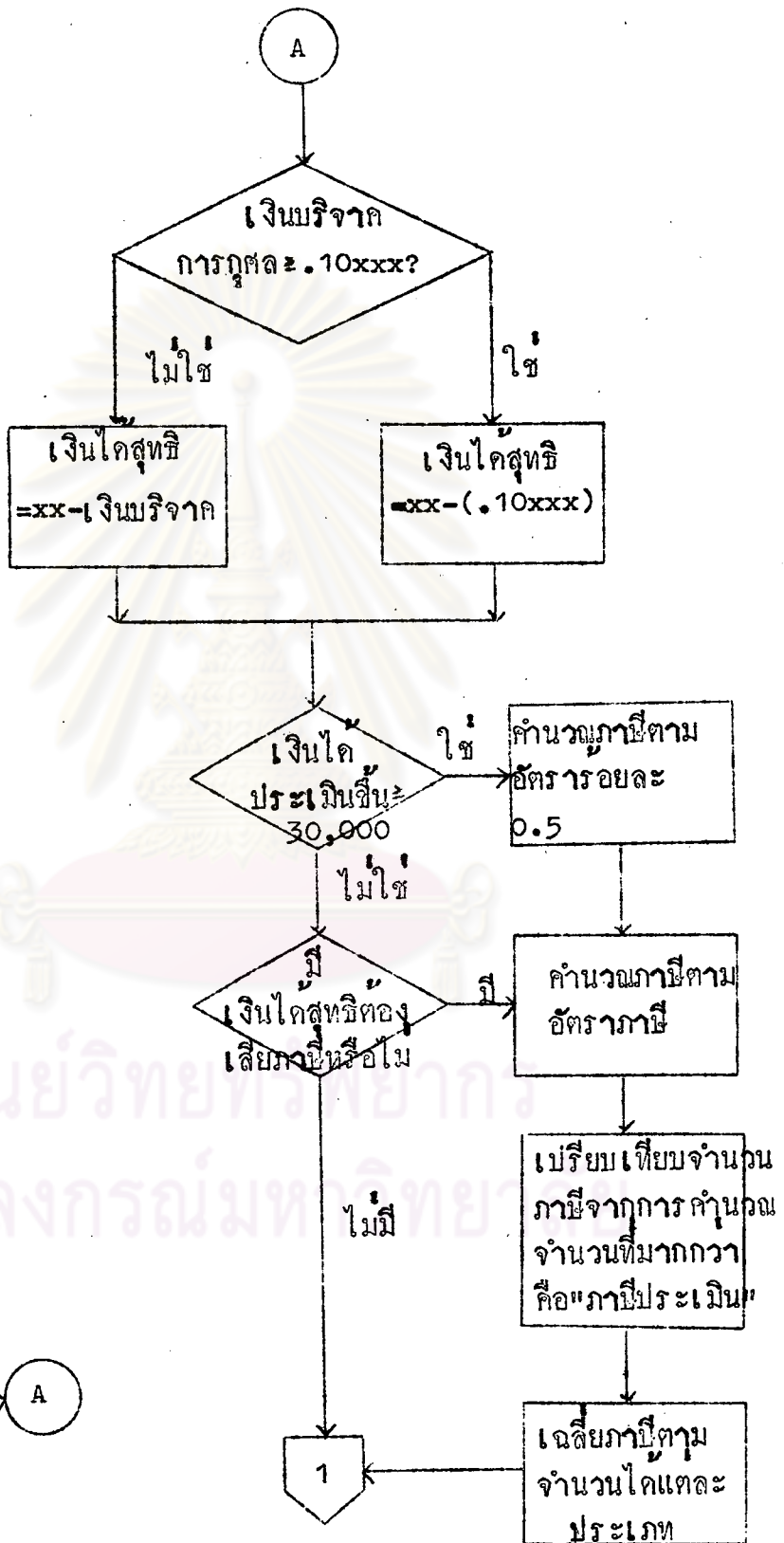
*1
คำนวณหาจำนวน
เงินคงค้างประเภท
ตามที่ควรจะเป็น
สำหรับแต่ละประเภท

*2
รวมเงินคงค้างประเภท
ตามที่ประเมิน

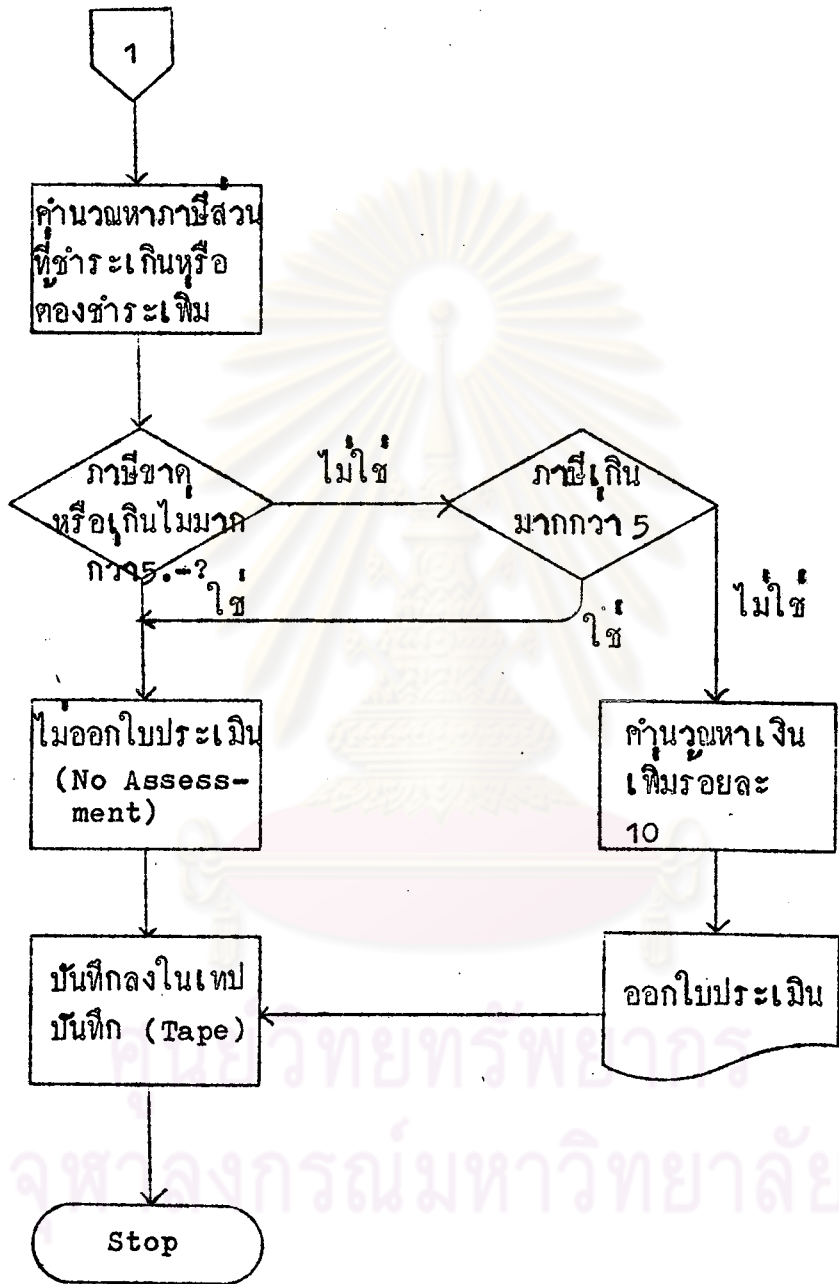
*3
คำนวณหาเงินคง
หักค่าใช้จ่ายแล้ว
แต่ละประเภท

(RR)
รวมเงินคงหัก
ค่าใช้จ่ายแล้ว

(XX)
นำRRหักด้วยค่า
ลดหย่อนส่วนตัว
และค่าเบี่ยงประ
กัน (ถ้ามี)

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 3.1 ผังงาน คำสั่งดำเนินการคำนวณภาวีส

หมายเหตุ

1. การคำนวณหาเงินได้พึงประเมินตามที่ควรจะเป็น จะเป็นการคำนวณหาเงินได้ในกรณีต่าง ๆ ดังนี้

ก. เงินได้ตามมาตรา 40(1) และ (2) จะทำการคำนวณหาจำนวนภาษีทั้งหมดที่นายจ้างออกให้แก่ผู้มีเงินได้ ซึ่งต้องรวมคำนวณเป็นเงินได้พึงประเมิน การคำนวณภาษีในกรณีต่าง ๆ จะเป็นดังนี้

(1) ถ้านายจ้างออกภาษีให้โดยผู้มีเงินได้ไม่ต้องออกเองเลย ในการคำนวณหาจำนวนภาษี จะนำจำนวนเงินได้พึงประเมินทั้งหมดของผู้มีเงินได้รวมกัน แล้วคำนวณหาจำนวนภาษีตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เมื่อได้จำนวนภาษีดังกล่าวแล้ว จะนำภาษีจำนวนนั้นรวมเข้าเป็นเงินได้พึงประเมินแล้วทำการคำนวณภาษีอีกครั้งหนึ่ง การคำนวณจะกระทำเหมือนเดิมทุกครั้ง จนสามารถคำนวณได้ภาษีที่มีจำนวนเท่ากับการคำนวณครั้งก่อน ภาษีจำนวนนั้นจึงเป็นภาษีที่ต้องการ ซึ่งจะนำไปรวมเข้าเป็นเงินได้พึงประเมิน ทั้งนี้เพราะตามความในมาตรา 40(1) และ (2) แห่งประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้รวม "เงินที่นายจ้างออกให้เป็นการภาษีเงินได้หรือภาษีอากรอื่น" เป็นเงินได้พึงประเมินด้วย และเมื่อนายจ้างออกภาษีให้ทั้งหมดโดยผู้มีเงินได้ไม่ต้องเสียภาษีเอง ทำให้ต้องคำนวณหาภาษีส่วนที่ต้องชำระสำหรับค่าภาษีที่นายจ้างออกให้ เพราะถือว่าภาษีจำนวนนั้นคือ เงินได้พึงประเมิน

ตัวอย่าง เช่น นาย ป. มีเงินได้พึงประเมินที่ต้องหักค่าใช้จ่ายในอัตราร้อยละ 20 และค่าลดหย่อนต่าง ๆ คงเหลือเงินได้สุทธิที่ต้องคำนวณภาษี 10,000 บาท ซึ่งภาษีที่ต้องชำระคือ จำนวน 700 บาท นายจ้างเป็นผู้ออกให้ ทำให้ต้องรวมภาษีจำนวนนี้เข้าเป็นเงินได้พึงประเมินเพื่อคำนวณภาษีอีก การคำนวณหาภาษีที่นายจ้างออกให้จะเป็นดังนี้ คือ

ครั้งที่	จำนวนเงินโคสุทธิ	ภาษี	จำนวนเพิ่ม	หักค่าใช้จ่าย 20% แลว	เงินโคสุทธิเพื่อเสีย ภาษีครั้งต่อไป
1	10,000.00	700.00	700.00	560.00	10,560.00
2	10,560.00	756.00	56.00	44.80	10,604.80
3	10,604.80	760.48	4.48	3.58	10,608.38
4	10,608.38	760.84	0.36	0.29	10,608.67
5	10,608.67	760.87	0.03	0.02	10,608.69
6	10,608.69	760.87	0.00	0.00	10,608.69

จะเห็นได้ว่า ในครั้งสุดท้ายจำนวนเพิ่มจะเท่ากับ 0 ซึ่งแสดงว่านายจ้างมิได้ออกภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้อีกต่อไป ภาษีจำนวนสุดท้ายที่คำนวณได้จึงเป็นจำนวนภาษีที่ต้องการเพื่อนำไปรวมเป็นเงินโคพึงประเมิน

(2) ถ้านายจ้างออกภาษีให้เป็นจำนวนตายตัวหรือเท่ากับจำนวนที่มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายเท่านั้น การคำนวณหาเงินโคพึงประเมินก็เพียงนำจำนวนเงินภาษีสวมกับเงินโคอื่น ๆ

(3) ถ้านายจ้างออกภาษีให้เฉพาะส่วนเงินโคที่ได้รับจากนายจ้างเท่านั้น การคำนวณภาษีในกรณีนี้จะนำเงินโคพึงประเมินทั้งหมดมารวมกัน คำนวณหาภาษีครั้งหนึ่งก่อน แล้วจึงเฉลี่ยภาษีตามจำนวนเงินโค ส่วนภาษีที่เฉลี่ยสำหรับเงินโคจำนวนที่นายจ้างออกภาษีให้ นั้น จะต้องนำไปรวมเข้าเป็นเงินโคพึงประเมิน

(4) ถ้านายจ้างออกภาษีให้กับเงินโคเฉพาะส่วนที่จ่ายให้ผู้มีเงินโค และยอมรับส่วนเฉลี่ยภาษีสำหรับเงินโคบางประเภท ในกรณีที่ผู้มีเงินโคมีเงินโคอื่น ๆ อีก ซึ่งนายจ้างในกรณีนี้ไม่ยอมรับส่วนเฉลี่ยภาษีสำหรับเงินโคอื่น ๆ การคำนวณภาษีส่วนที่จะต้องคำนวณเป็นเงินโคพึงประเมิน จะทำได้โดยการนำเงินโคพึงประเมินจำนวนที่นายจ้างออกภาษีให้ รวมกับเงินโคพึงประเมินประเภทที่นายจ้างยอมรับส่วนเฉลี่ยภาษี แล้วคำนวณ

หาภาษีสำหรับเงินได้พึงประเมินทั้งสองส่วน แล้วจึงนำภาษีจำนวนนั้นมาเฉลี่ยตามจำนวนเงินได้แต่ละประเภท ส่วนเฉลี่ยภาษีสำหรับเงินได้จำนวนที่นายจ้างในกรณีนี้จ่ายให้ผู้มีเงินได้ จะนำมารวมกับเงินได้พึงประเมินอื่น ๆ ที่ผู้มีเงินได้มีอยู่ทั้งหมด เพื่อคำนวณหาภาษีที่ต้องชำระต่อไป

ตัวอย่าง นาย พ. เป็นเจ้าหน้าที่ในบริษัท ก. บริษัทจะออกภาษีให้กับพนักงานของคนสำหรับเงินได้ที่ได้รับจากบริษัท และยอมรับส่วนเฉลี่ยภาษีจากเงินได้ที่ได้รับจากทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ถ้า นาย พ. มีเงินได้ดังกล่าว

ในปี 2520 นาย พ. มีเงินได้ ดังนี้

- (1) มีเงินได้พึงประเมินจากบริษัท ก. 131,882.35 (ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเงินเดือน 120,000 บาท และภาษีที่นายจ้างออกให้ 11,882.35 บาท)
- (2) เงินค่ากรรมการจากรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง 60,000 บาท
- (3) จากค่าเช่าบ้าน 12,000 บาท

นาย พ. มีภรรยาและบุตร 2 คน ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ การคำนวณหาจำนวนภาษีที่ต้องนำมารวมเป็นเงินได้พึงประเมินจะเป็นดังนี้

(ก) เงินได้พึงประเมินที่มีผลต่อจำนวนภาษี			
(1) จากบริษัท ก.	131,882.35		
(2) จากรัฐวิสาหกิจ (ออกภาษีเอง)	<u>60,000.-</u>	191,882.35	
(ข) ค่าใช้จ่ายที่ยอมให้หักตามกฎหมาย		<u>20,000.-</u>	
(ค) เงินได้ที่หักค่าใช้จ่ายแล้ว		171,882.35	
(ง) ค่าลดหย่อน		<u>14,000.-</u>	
(จ) เงินได้สุทธิ		<u>157,882.35</u>	
(ฉ) จำนวนภาษีที่คำนวณตามอัตราภาษี		=	24,170.59
(ช) ส่วนเฉลี่ยภาษี			
(1) บริษัท ก.	$\frac{24,170.59}{191,882.35} \times 131,882.35$	=	16,612.64
(2) นาย พ.	$\frac{24,170.59}{191,882.35} \times 60,000.00$	=	7,557.95

(ข) ภาษีที่ต้องรวมคำนวณเป็นเงินได้พึงประเมิน 16,612.64

ในการคำนวณหาจำนวนภาษีที่จะต้องชำระสำหรับเงินได้พึงประเมินทั้งหมดจะเป็นดังนี้

(ก) เงินได้พึงประเมินทั้งหมด		
(1) จากบริษัท ก. $(120,000 + 16,612.64) = 136,612.64$		
(2) รัฐวิสาหกิจ	<u>60,000.-</u>	196,612.64
หัก ค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย		<u>20,000.-</u>
		176,612.64
(3) ค่าเช่าบ้าน	12,000.-	
หัก ค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย	<u>3,600.-</u>	<u>8,400.-</u>
(ข) เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว		185,012.64
(ค) หักค่าลดหย่อน		<u>14,000.-</u>
(ง) เงินได้สุทธิ		<u>171,012.64</u>
(จ) ภาษีคำนวณตามอัตราภาษี		27,453.16
(ฉ) ส่วนเฉลี่ยภาษีจะเป็นดังนี้		
(1) บริษัท ก.	16,612.64	
(2) นาย พ.	10,840.52 $(27,453.16 - 16,612.64)$	

ซึ่งในชั้นการดำเนินการจัดเก็บภาษีนั้น จำนวนภาษีที่ผู้มีเงินได้ต้องชำระ คือ จำนวน 27,453.16 และบริษัท ก. มีภาระรับผิดชอบจำนวน 16,612.64 บาท (ตามเงื่อนไขการออกภาษีของบริษัท ก.) และนาย พ. มีภาระรับผิดชอบจำนวน 10,840.52 บาท

ข. เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) คือ ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก หนี้กู้ยืม หรือ เงินกู้ยืม ซึ่งตามกฎหมายกำหนดยอมให้ผู้มีเงินได้เลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 โดยไม่ต้องรวมคำนวณกับเงินได้อื่น ๆ หรืออาจจะนำมารวมคำนวณก็ได้ ซึ่งผู้มีเงินได้จะต้องแจ้งในแบบแสดงรายการ และถ้าหากว่าการชำระภาษีสำหรับ

ดอกเบี้ยจำนวนดังกล่าวไม่เป็นไปตามเงื่อนไข คือ น้อยกว่าอัตราร้อยละ 10 ก็หมายถึงว่าจะต้องนำจำนวนดอกเบี้ยดังกล่าว รวมเป็นเงินได้พึงประเมินด้วย

2. เงินได้พึงประเมินแต่ละประเภทที่ประเมินขึ้นได้นั้น จะนำมารวมกันเพื่อคำนวณหาภาษีที่จะต้องชำระทั้งหมด การนำเงินได้มารวมกันจะรวมเป็น 2 กรณี คือ

ก. นำเงินได้ทุกประเภทมารวมกันทั้งหมด สำหรับผู้มีเงินได้ที่ไม่มีคู่สมรส หรือ คู่สมรสไม่มีเงินได้ หรือ คู่สมรสมีเงินได้และจะต้องยื่นรายการรวมกัน

ข. รวมเงินได้พึงประเมินแยกเป็นส่วนของสามีและส่วนของภรรยา

(1) เพื่อการคำนวณหาจำนวนภาษีแยกต่างหากจากกัน ในกรณีที่ภริยามีเงินได้ตามมาตรา 40(1) และมีเงินได้อื่น ๆ ด้วย

(2) เพื่อการเฉลี่ยภาษี ซึ่งสามีและภรรยาจะต้องมีการรับฉันทชอบต่อการชำระภาษีตามส่วนเฉลี่ยนั้น ในกรณีที่สามีและภรรยาจะต้องยื่นรายการรวมกัน เพราะตามความในมาตรา 57 ตรี วรรคสาม ได้กำหนดไว้ว่า

"ถ้าเห็นสมควร เจ้าพนักงานประเมินภาษีอาจแบ่งภาษีออกตามส่วนของเงินได้พึงประเมินที่สามีและภรรยาแต่ละฝ่ายได้รับ และแจ้งให้สามีหรือภรรยาเป็นคนละส่วนกันได้ แต่ถ้าภาษีส่วนของฝ่ายใดค้างชำระและอีกฝ่ายได้รับแจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วันแล้ว ให้อีกฝ่ายหนึ่งนั้นรับผิดชอบในการเสียภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย"

(3) การคำนวณหาเงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว สำหรับเงินได้ประเภทต่าง ๆ จะนำเงินได้พึงประเมินหักค่าใช้จ่ายตามอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ยกเว้นกรณีที่เงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) ซึ่งการคำนวณหาเงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้วในกรณีนี้จะนำเงินได้พึงประเมินหักด้วยค่าลดหย่อนพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งวิธีการหักลดหย่อนนี้ได้กล่าวไว้แล้วในตอนที่กำลังกล่าวเกี่ยวกับเรื่อง "เงื่อนไขสำหรับการคำนวณหาเงินได้บุคคลธรรมดา" ในหัวข้อการคำนวณหาเงินได้สุทธิ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการหักลดหย่อนสำหรับเงินปันผล

ก. การแสดงผลของการประเมิน

จากผังงาน (Flow chart) ที่แสดงคำสั่งการดำเนินการคำนวณภาษีข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์จากการประมวลผลดังกล่าว แสดงออกมา 2 ทาง คือ

1. ทางหน่วยพิมพ์ (Printer) ในรูปรายงานการประเมินภาษี
2. ทางเครื่องบันทึกเทป ในรูปของเทปบันทึกรายการการประเมินภาษี ซึ่งอาจนำไปใช้ทำรายงานสถิติอื่น ๆ ได้ตามต้องการ

1. รายงานการประเมินภาษี

รายงานการประเมินภาษีหรือ แบบ ภ.ง.ด.11 เป็นหนังสือแจ้งการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในกรณีที่ผู้มีเงินได้มีได้ชำระภาษี หรือชำระไว้ไม่ครบถ้วนตามที่ยื่นแบบแสดงรายการไว้ รายการต่าง ๆ ที่ปรากฏในแบบ ภ.ง.ด.11 มีดังนี้คือ

- ก) ภาษีที่ผู้มีเงินได้ ได้รับเงินได้ซึ่งประเมินจำนวนที่ทำรายการประเมินภาษี
- ข) เลขที่แบบแสดงรายการ
- ค) รายการที่ผู้มีเงินได้ ได้แสดงในแบบแสดงรายการได้แก่
 - 1) เงินได้พึงประเมินตามประเภทเงินได้และผู้อยู่จ่ายเงินได้
 - 2) เงินได้พึงประเมินรวมทั้งสิ้น
 - 3) ภาษีที่คำนวณโดยการประเมินตนเอง
 - 4) ภาษีหัก ณ ที่จ่าย หรือ ชำระไว้แล้ว
 - 5) ชื่อผู้จ่ายเงินได้
 - 6) ประเภทเงินได้พึงประเมิน
- ง) รายงานที่เจ้าพนักงานประเมิน ประเมินขึ้น ได้แก่
 - 1) เงินได้พึงประเมินตามประเภทเงินได้และนายจ้าง
 - 2) เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว
 - 3) เงินได้พึงประเมินจำนวนทั้งสิ้น
 - 4) ค่าลดหย่อนส่วนตัว

- 5) กาลคหยอนการกุศล
- 6) ภาษีที่ประเมินขึ้น
- 7) ภาษีเฉลี่ยตามประเภทเงินได้ และผู้จ่ายเงินได้
- 8) ภาษีที่ทองชำระเพิ่ม (ถ้ามี)
- 9) เงินเพิ่ม (ถ้ามี)
- 10) เงินภาษีที่ทองชำระทั้งหมด

รายการสำคัญที่ได้แสดงในรายงานแจ้งการประเมินผลนั้น คือรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมิน และภาษีที่คำนวณได้ ตามจำนวนที่ผู้มีเงินได้แจ้งไว้ และตามที่เจ้าพนักงานได้ทำการประเมินขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงส่วนแตกต่าง ซึ่งเป็นสาเหตุใหญ่ผู้มีเงินได้ทองชำระภาษีเพิ่มเติม

เมื่อผู้มีเงินได้ได้รับหนังสือแจ้งการประเมินภาษีนี้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ที่ผู้มีเงินได้จะทองนำเงินไปชำระภาษีส่วนที่ยังขาดอยู่ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการประเมิน โดยไม่ต้องเสียเงินเพิ่มจากจำนวนที่ไ้ระบุไว้ในแบบ ภ.ง.ด.11 นี้ ผู้มีเงินได้มีสิทธิที่จะขอล้มการประเมิน ถ้าหากมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ไ้ได้ว่า ตนเองไม่มีภาระที่จะต้องชำระภาษีตามจำนวนที่ระบุไว้ในแบบ ภ.ง.ด.11

หนังสือแจ้งการประเมินภาษี (ภ.ง.ด.11) นี้ จะเป็นรายงานที่ช่วยไ้งานการเร่งรัด และจัดเก็บภาษีไ้ทำได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น

2. เทปบันทึกการการประเมิน

เป็นการบันทึกผลการประเมินภาษีด้วยเครื่องๆ วั้ทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเก็บรักษาผลสรุปจากการประมวลผลในแต่ละครั้ง และสามารถ นำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ไ้ต่อไป

การบันทึกการการในเทปบันทึก (output tape) นั้น ลำดับตำแหน่งข้อมูลต่างๆ ของเทปข้อมูล (input tape) ซึ่งมีดังนี้คือ

- ก) รายการที่เป็นส่วนแสดงให้ทราบถึงลักษณะงานที่ทำ ซึ่งได้แก่
- 1) ข้อมูลที่บอกว่าเป็นงานภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
 - 2) ข้อมูลที่บอกว่าเป็นงานการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- ข) รายการสวนที่เป็นเรื่องราวเฉพาะตัวของผู้มีเงินได้ ได้แก่
- 1) เลขหมายประจำตัวผู้มีเงินได้ ซึ่งได้แก่ เลขทะเบียนเก็บเอกสาร หรือ เลขประจำตัวผู้เสียภาษี
 - 2) เพศ
 - 3) การประกอบอาชีพ
 - 4) สถานะการสมรส
 - 5) ลักษณะการยื่นแบบแสดงรายการ
 - 6) สัญชาติของผูู้มีเงินได้
 - 7) คาลคหย่อนส่วนตัว (รหัส)
 - 8) จำนวนบุตร
 - 9) วิธีการประเมิน
- ค) รายการที่เป็นเรื่องราวที่มีสาระสำคัญ ในงานการประเมินภาษีในลักษณะเป็นผลรวม ได้แก่
- 1) เงินได้ทั้งประเมินจำนวนทั้งหมด (ที่ผู้มีเงินได้เป็นผู้แจ้งเอง)
 - 2) เงินได้ทั้งประเมินจำนวนทั้งหมดที่เจ้าหน้าที่งานประเมินขึ้น
 - 3) เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว
 - 4) จำนวนเงินคาลคหย่อนส่วนตัว
 - 5) เบี้ยประกันชีวิต
 - 6) เงินบริจาคที่หักคาลคหย่อนได้
 - 7) เงินบริจาคทั้งสิ้น
 - 8) ภาษีที่ประเมินทั้งสิ้น
 - 9) ภาษีที่ชำระไว้แล้วทั้งสิ้น
 - 10) รหัสชนิดของภาษี

- ง) รายการที่เป็นเรื่องราวของเงินได้พึงประเมินแต่ละประเภทเงินได้ และผู้จ่ายเงินได้ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้ คือ
- 1) เลขที่ของรายการ
 - 2) ประเภทของผู้มีเงินได้
 - 3) นายจ้างหรือผู้จ่ายเงินได้
 - 4) ประเภทเงินได้
 - 5) เงินได้พึงประเมินตามประเภทเงินได้ (ที่ผู้มีเงินได้แจ้งมา)
 - 6) เงินได้พึงประเมินตามประเภทเงินได้ ที่เจ้าพนักงานประเมินได้
 - 7) รหัสอัตราวิธีหักค่าใช้จ่าย
 - 8) เงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้ว
 - 9) ภาษีที่ประเมินขึ้น
 - 10) ภาษีหัก ณ ที่จ่าย
 - 11) ภาษีที่ชำระพร้อมยื่นแบบ
 - 12) ภาษีที่ต้องชำระเพิ่ม (หรือชำระเกิน)

สำหรับผู้มีเงินได้รายหนึ่ง ๆ นั้น จะมีรายการอย่างน้อย 1 RECORD และถ้าหากเป็นผู้มีเงินได้หลายทาง จำนวนรายการก็จะมีหลาย RECORD ตามจำนวนประเภทเงินได้และนายจ้างผู้จ่ายเงินได้นั้น

ในทุก ๆ RECORD ที่เป็นเรื่องราวของผู้มีเงินได้รายเดียวกัน จะมีรายการตามข้อ ก) ข) และ ค) เหมือนกันทุก RECORD

เทปบันทึกรายการผลสรุปจากการประเมินภาษี จะนำไปใช้ในการทำรายงานทางสถิติต่าง ๆ เช่น

- รายงานการจัดเก็บภาษี แยกประเภทตามประเภทเงินได้โดยแสดงตามลำดับชั้นของจำนวนเงินได้พึงประเมิน

- รายงานการจัดเก็บภาษีที่แสดงความสัมพันธ์กับค่าลดหย่อนต่าง ๆ ที่กฎหมายยอมให้หัก
- รายงานการจัดเก็บภาษี แยกประเภทตามประเภทผู้มีเงินได้
- ฯลฯ

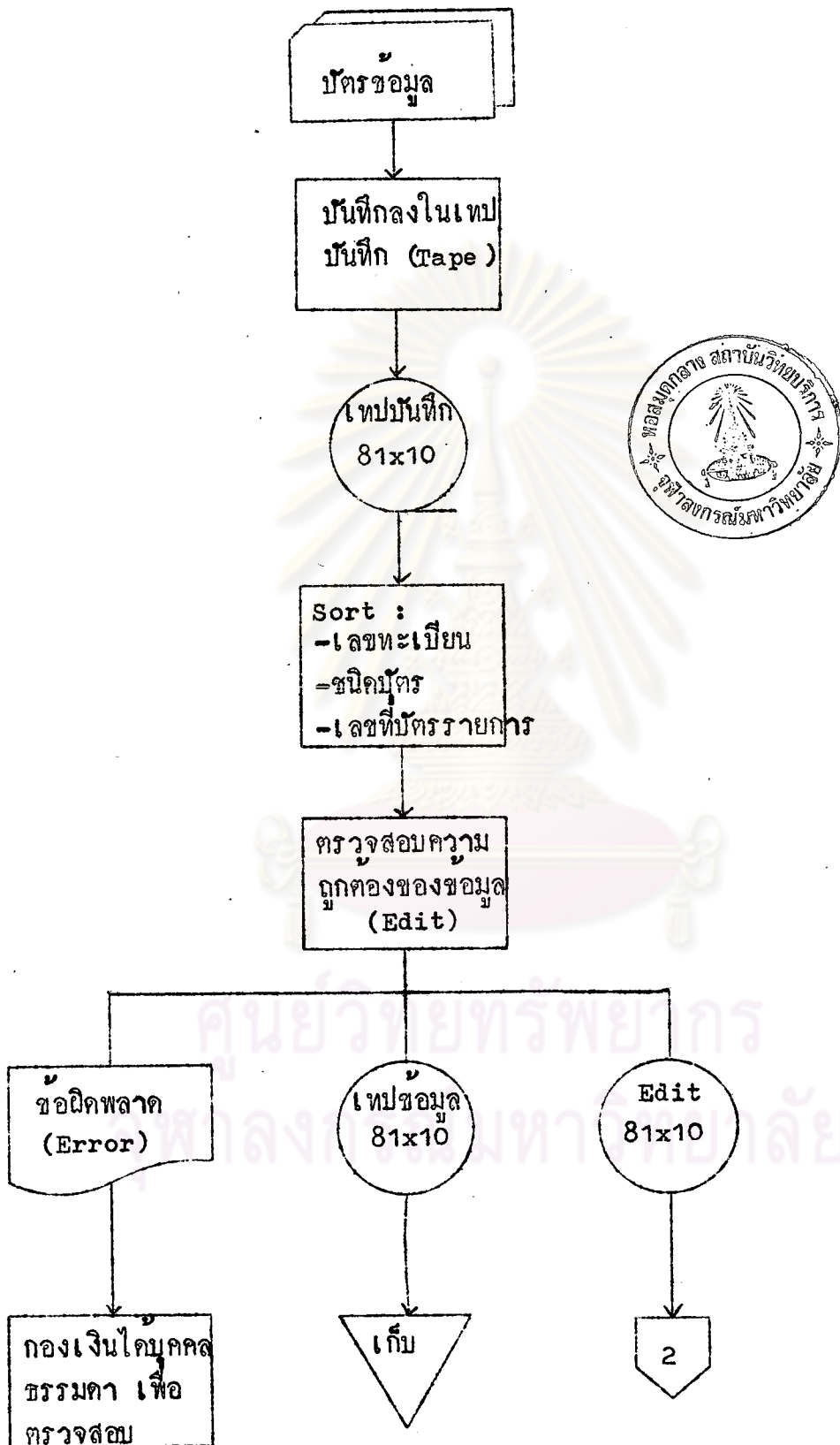
ซึ่งรายงานเหล่านี้จะถูกส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ เพื่อการวางแผนบริหารงานด้านการจัดเก็บให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น และเป็นธรรมมากขึ้น

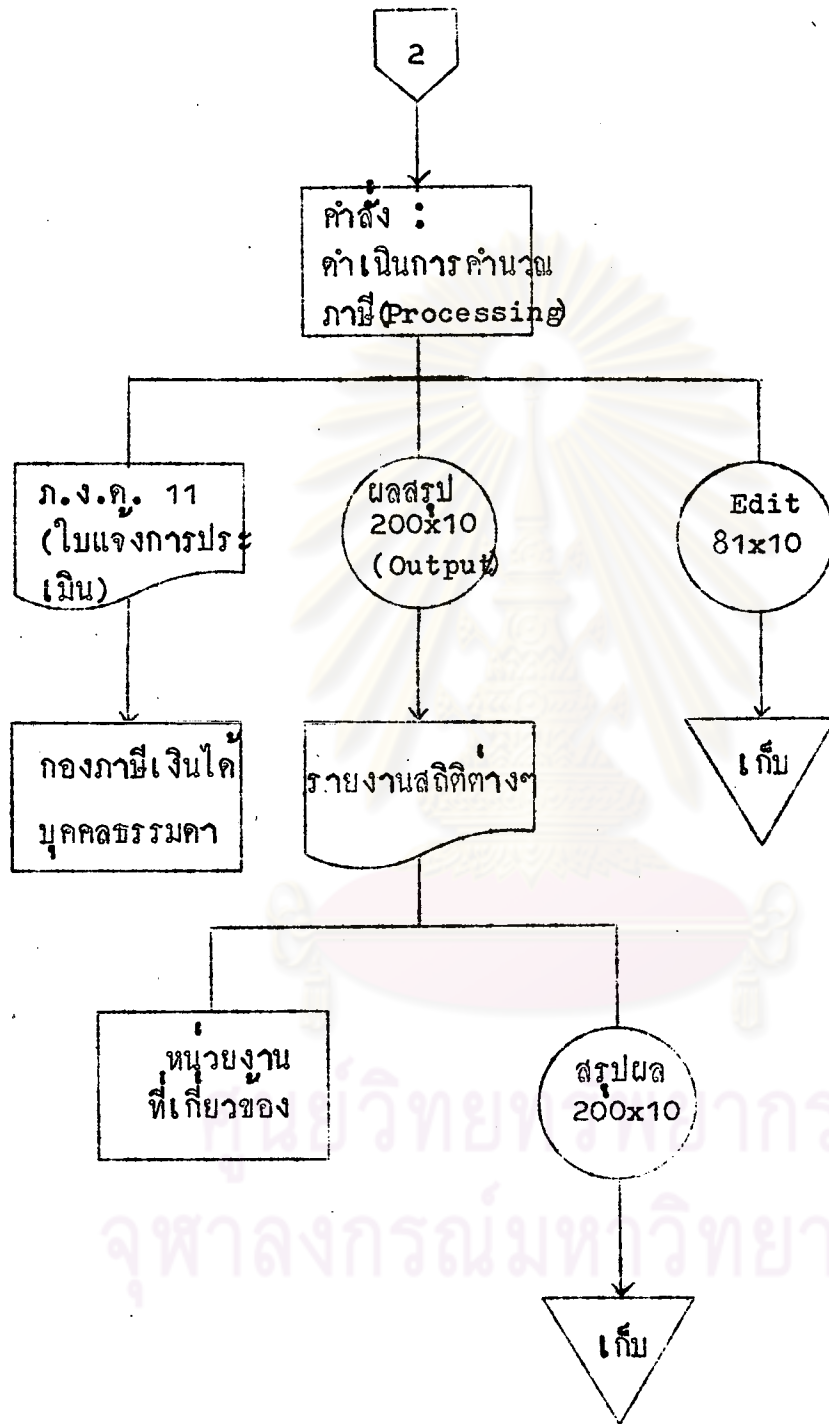
กล่าวโดยสรุปแล้ว งานการประเมินภาษีด้วยระบบงานคอมพิวเตอร์นี้ ก็เป็นงานการประมวลผลด้วยระบบงานคอมพิวเตอร์งานหนึ่ง ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการดำเนินงานคล้ายกับงานการประมวลผลอื่น ๆ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- ก. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ข. ขั้นตอนการดำเนินงานการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์
- ค. ขั้นตอนการแสดงผลลัพธ์จากการประมวลผล

งานการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่มีกฎหมายประมวลรัษฎากรเป็นข้อกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินภาษี ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การเขียนคำสั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงาน และการใช้รูปแบบของรายงานสรุปผล จึงต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด แต่ถึงอย่างไร ระบบงานการประเมินภาษีด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ก็คล้ายคลึงกับงานการประมวลผลอื่น ๆ ดังจะแสดงไปตามผังระบบงานต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 3.2 ผังระบบงานการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา